

Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko-správní

Faktory rozvoje Pardubického kraje
Aneta Hýblová

Bakalářská práce
2011

Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko-správní
Akademický rok: 2010/2011

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Aneta HÝBLOVÁ**
Osobní číslo: **E08725**
Studijní program: **B6202 Hospodářská politika a správa**
Studijní obor: **Veřejná ekonomika a správa**
Název tématu: **Faktory rozvoje Pardubického kraje**
Zadávací katedra: **Ústav ekonomie**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Práce se zaměří na charakteristiku, hodnocení a kvantifikaci rozvojového potenciálu Pardubického kraje. Budou zde analyzovány a hodnoceny hlavní faktory rozvoje tohoto kraje.

Práce bude obsahovat:

- vymezení základních pojmů v oblasti regionů a regionálního rozvoje,
- charakteristiku Pardubického kraje a určení hlavních faktorů rozvoje regionu,
- stanovení metod pro hodnocení faktorů rozvoje regionu,
- analýzu a hodnocení dopadů vybraných faktorů rozvoje na ekonomický potenciál kraje.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy: cca 30 stran

Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

ADAMČÍK, S. Regionální politika a management regionů, obcí a měst. Ostrava: VŠB-TUO, 2000. 133 s. ISBN 80-7078-837-2.

BERAN, V., DLASK, P. Management udržitelného rozvoje regionů, sídel a obcí. Praha: Academia, 2005. 323 s. ISBN 80-200-12010-X.

LACINA, K. Regionální rozvoj a veřejná správa. Praha: Vysoká škola finanční a správní, 2007. 69 s. ISBN 978-80-86754-74-1.

MAIER, G., TÖDTLING, F. Regionálna a urbanistická ekonomika 2: regionálny rozvoj a regionálna politika. Praha: Elita, 1998. 313 s. ISBN 80-8044-049-2.

MATOUŠKOVÁ, Z. a kol. Regionální a municipální ekonomika. Praha: Vysoká škola ekonomická, 2000. 156 s. ISBN 80-245-0052-3.

SKOKAN, K. Evropská regionální politika v kontextu vstupu České republiky do Evropské unie. Ostrava: Repronis, 2003. 114 s. ISBN 80-7329-023-5.

WOKOUN, R. a kol. Regionální rozvoj (Východiska regionálního rozvoje, regionální politika, teorie, strategie a programování). Praha: Linde Praha, 2008. 475 s. ISBN 978-80-7201-699-0.

Vedoucí bakalářské práce: Ing. Lucie Sobotková, Ph.D.
Ústav ekonomie

Datum zadání bakalářské práce: 22. června 2010

Termín odevzdání bakalářské práce: 6. května 2011

doc. Ing. Renáta Myšková, Ph.D.

děkanka

L.S.

doc. Ing. Jolana Volejníková, Ph.D.

vedoucí ústavu

V Pardubicích dne 10. srpna 2010

Prohlášení autora

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci použila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně Univerzity Pardubice.

V Pardubicích dne 5. 5. 2011

Aneta Hýblová

Poděkování

Ráda bych poděkovala paní Ing. Lucii Sobotkové, Ph.D. za odborné vedení mé bakalářské práce, cenné rady, podněty a připomínky, které mi napomohly při tvorbě této práce.

Anotace

Tato bakalářská práce je zaměřena na identifikaci hlavních faktorů, které ovlivňují regionální rozvoj. Práce obsahuje jejich klasifikaci, charakteristiku a předpokládané dopady na region. V závěrečné části je provedena analýza a zhodnocení faktorů rozvoje Pardubického kraje.

Klíčová slova

Region, faktor, regionální rozvoj, regionální politika, Pardubický kraj, Saatyho metoda.

Title

Factors of Development of the Pardubice Region.

Annotation

This bachelor thesis is focused on the identification of main factors, which influence the regional development. The work contains their classification, characteristic and expected impacts on the region. In the final part there is accomplished the analysis and the evaluation of development factors of the Pardubice Region.

Key words

Region, Factor, Regional Development, Regional Policy, the Pardubice Region, Saaty's Method.

Obsah

Úvod	11
1 Vymezení základních pojmů v oblasti regionů a regionálního rozvoje	12
1.1 Region.....	12
1.1.1 Typologie regionů z hlediska účelu.....	14
1.1.2 Typologie regionů z hlediska stejnorodosti.....	14
1.1.3 Rozdělení regionů podle zákona o podpoře regionálního rozvoje	15
1.1.4 Rozdělení regionů z pohledu regionální politiky EU	15
1.1.5 Rozdělení regionů z hlediska administrativního členění.....	16
1.2 Regionální rozvoj.....	17
1.3 Regionální politika.....	18
1.3.1 Cíle regionální politiky	19
1.3.2 Nástroje regionální politiky	20
1.3.3 Regionální politika Evropské unie	22
1.3.4 Regionální politika České republiky	25
2 Faktory regionálního rozvoje	27
2.1 Geografické a přírodní podmínky.....	32
2.2 Lidské zdroje.....	33
2.3 Ekonomická výkonnost.....	35
2.4 Věda, výzkum a inovace	38
2.5 Faktory dopravní a technické infrastruktury.....	39
2.6 Institucionální faktory	41
2.7 Měkké faktory.....	42
3 Charakteristika a strategie rozvoje Pardubického kraje	43
3.1 Základní charakteristika Pardubického kraje.....	43
3.2 Strategické plánování rozvoje Pardubického kraje.....	45
3.2.1 Strategie rozvoje Pardubického kraje	45
3.2.2 Program rozvoje Pardubického kraje	45
3.2.3 Ostatní dokumenty ovlivňující regionální rozvoj.....	46
4 Analýza faktorů rozvoje Pardubického kraje	47
4.1 Saatyho metoda stanovení vah kritérií.....	47
4.2 Faktory rozvoje Pardubického kraje	49

4.3	Alokace finančních prostředků na rozvojové projekty Pardubického kraje	52
4.3.1	Grantová politika Pardubického kraje	53
4.3.2	Projekty spolufinancované z fondů EU	53
4.3.3	Zhodnocení alokace finančních prostředků na projekty Pardubického kraje	57
Závěr	59
Seznam použité literatury	61
Přílohy	65

Seznam zkratk

HDP	Hrubý domácí produkt
CHKO	Chráněná krajinná oblast
ERDF	Evropský fond pro regionální rozvoj
ESF	Evropský sociální fond
EU	Evropská unie
FS	Fond soudržnosti
LAU	Místní samosprávná jednotka
MSP	Malé a střední podniky
NUTS	Nomenklatura územních statistických jednotek
PRPK	Program rozvoje Pardubického kraje
PZI	Přímé zahraniční investice
ROP	Regionální operační program
ROP SV	Regionální operační program Severovýchod
SRPK	Strategie rozvoje Pardubického kraje
VÚSC	Vyšší územní samosprávný celek

Seznam obrázků

Obrázek 1-1: Regiony soudržnosti v ČR.....	16
Obrázek 3-1: Okresy Pardubického kraje.....	44

Seznam tabulek

Tabulka 4-1: Saatym doporučená bodová stupnice s deskriptory	47
Tabulka 4-2: Saatyho matice faktorů rozvoje Pardubického kraje.....	50
Tabulka 4-3: Váhy jednotlivých faktorů rozvoje Pardubického kraje	50
Tabulka 4-4: Pořadí a váhy faktorů rozvoje Pardubického kraje	51
Tabulka 4-5: Výdaje Pardubického kraje do vybraných oblastí v roce 2010 v mil. Kč.....	52
Tabulka 4-6: Rozpis rozpočtu grantů Pardubického kraje v letech 2006–2010 v tis. Kč ...	53
Tabulka 4-7: Předběžné náklady projektů Pardubického kraje spolufinancovaných z dotací EU v mil. Kč.....	54
Tabulka 4-8: Aktuální stav schválených projektů z ROP SV v Pardubickém kraji k 31. 12. 2010	56

Seznam grafů

Graf 1-1: Rozdělení fondů EU podle cílů pro období 2007–2013	24
Graf 1-2: Rozdělení fondů EU podle cílů pro ČR pro období 2007–2013.....	25

Úvod

Problematice regionálního rozvoje se v posledních letech věnuje stále větší pozornost a je jí přisuzován stále větší význam. Otázky v oblasti regionálního rozvoje se tak stávají velmi aktuálními.

Regiony v průběhu času prochází určitým vývojem. Stejně jako národní ekonomiky prochází hospodářskými cykly, tak i regiony prochází vývojovými fázemi, kterými mohou být růst, rozvoj, stagnace nebo úpadek. Právě rozvoj, který je spojen se změnami kvalitativních charakteristik, je pro region nejpříznivější. Rozvoj regionu je ovlivněn mnoha faktory. Nalézt a identifikovat tyto faktory je základním předpokladem pro vytvoření efektivní regionální politiky.

Cílem této práce je vytipovat faktory, které mají vliv na rozvoj regionu, analyzovat je, určit význam jednotlivých faktorů v rozvoji Pardubického kraje a zhodnotit, zda jsou finanční prostředky v rámci rozvojových projektů alokovány zejména na ty faktory, které významnou měrou determinují rozvoj Pardubického kraje.

Práce je rozdělena na čtyři kapitoly. V první kapitole budou definovány základní pojmy v oblasti regionů a regionálního rozvoje. Vymezení jednotlivých pojmů je nezbytné pro souvislé pochopení dané problematiky.

Druhá kapitola je zaměřena na faktory ovlivňující rozvoj regionů. Obsahuje přístupy různých autorů k vymezení determinantů regionálního rozvoje, zhodnocení těchto činitelů a jejich předpokládané dopady na region.

Třetí kapitola je věnována charakteristice Pardubického kraje a strategickému plánování jeho rozvoje. Ve čtvrté kapitole je provedena analýza faktorů regionálního rozvoje, na základě které je určen význam jednotlivých faktorů v rozvoji Pardubického kraje. V poslední části je nastíněn systém financování projektů Pardubického kraje a zhodnoceno, zda jsou finanční prostředky vynakládány do oblastí, které Pardubický kraj považuje za nejvýznamnější v rozvoji svého území.

1 Vymezení základních pojmů v oblasti regionů a regionálního rozvoje

Bakalářská práce je zaměřena na analýzu faktorů rozvoje regionu. Pro řešení tohoto problému a pochopení vzájemných souvislostí daného tématu je nezbytné vymezení základních pojmů v oblasti regionů a regionálního rozvoje.

1.1 Region

Přestože byla formulována řada definic a koncepcí regionu, není dosud k dispozici žádná všeobecně uznávaná definice tohoto pojmu. Tento stav je dán používáním pojmu region v různých souvislostech a v různých situacích. (Ponikelský, Koštejnová, 2007, s. 47)

Maier, Tödting (1998, s. 31) ve své práci uvádí, že pojem region může popisovat tři velmi odlišné druhy prostorových útvarů, a to subnacionální, supranacionální a transnacionální území. Subnacionálním územím rozumí část jednoho státu nebo jednoho národního hospodářství, která není obvykle oddělena od ostatních oblastí formálními hranicemi či jinými ekonomickými bariérami, a tak může mezi regiony probíhat relativně bezproblémová výměna zboží, lidí, kapitálu a poznatků. Příkladem takového regionu jsou například kantony ve Švýcarsku. Regiony ve smyslu supranacionálním představují seskupení států, jako je například Střední Amerika nebo Pobaltí. Transnacionální regiony obsahují část území dvou nebo více států, přesahují tedy státní hranice. Příkladem transnacionálního regionu je euroregion Tyrolsko, který se částečně rozkládá na území Rakouska a Itálie. Vymezení regionů podle těchto autorů představuje variabilní koncepci, která se musí přizpůsobit a definovat v souladu s konkrétními požadavky.

Podle Matouškové (2000, s. 15) považujeme v nejobecnějším pojetí za region jakýkoliv územní celek, který je podle jednoho či více znaků (kritérií) vyčlenitelný z širšího území, jenž je pomocí těchto znaků vymezován pro konkrétní účel (ekonomické zájmy, vytváření informačních systémů, administrace), či jemuž v uspořádání území přísluší konkrétní funkce. V tomto smyslu se region uplatní i jako alternativa k termínům lokalita, okrsek a dalším, označujícím v zásadě již dále nedělené územní jednotky. Z hlediska výše uvedeného vymezení regionů podle Maiera a Tödtinga (1998) chápe regionem pouze jeho subnacionální pojetí.

Skokan (2003, s. 3) charakterizuje region jako vymezené území s definovanými prvky, ve kterém existuje specifická funkční a související infrastruktura a prosazuje se společný zájem na rozvoji regionu a zlepšení blahobytu obyvatel. Region tak představuje systém s cílovým chováním. Chápeme-li region jako integrální součást dané země, pak by měl být v zásadě společný zájem na rozvoji regionu v souladu se zájmy a cíly rozvoje země jako vyššího a nadřazeného systému.

Šilhánková (2007, s. 9) definuje region jako území na zemském povrchu s od ostatních odlišnou, ale vnitřně sourodou (konzistentní) strukturou buď fyzických prvků, nebo socioekonomických prvků a jejich rozvoje. Z uvedené definice je patrné, že na regiony lze nahlížet z těchto dvou základních úhlů pohledu:

- **fyzickogeografický pohled** – Fyzickogeografické vymezení je historicky starší a opírá se o takové faktory jako je poloha a velikost pohoří, toky řek, klimatické podmínky, reliéf apod.
- **sociálněgeografický pohled** – Rozvoj technologií pomohl překonat fyzickogeografické limity území a v praxi se objevily jiné, dnes významnější a dominující faktory sociogeografické. Mezi tyto faktory lze uvést například hospodářskou strukturu, rozmístění výroby a spotřeby, rozmístění obyvatelstva, jazykové, kulturní a sociální rozvrstvení obyvatelstva apod.

Definici regionu nalezneme také v zákoně č. 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje, který regionem rozumí územní celek vymezený pomocí administrativních hranic krajů, okresů, správních obvodů obcí s pověřeným obecním úřadem, správních obvodů obcí s rozšířenou působností obcí nebo sdružení obcí, jehož rozvoj je podporován podle tohoto zákona.

Existuje celá řada dalších definic a pojetí regionu, pro potřeby této práce budeme uvažovat region v subnacionálním pojetí, tedy jako část území jednoho státu – územní celek. Region bude chápán jako systém, celek složený z jednotlivých prvků (lidé, přírodní zdroje, kapitál, podniky, produkty, veřejné instituce, infrastruktura atd.), které jsou spolu v určité interakci, existují mezi nimi určité vazby a vztahy. Hranice systému je vymezena administrativními hranicemi krajů, neexistují tudíž žádné bariéry, které by bránily navazování vztahů s okolím systému.

1.1.1 Typologie regionů z hlediska účelu

Z hlediska účelu jsou rozlišovány dva typy regionů:

- **administrativní** – Administrativní regiony jsou vymezovány pro potřeby výkonu státní správy a územní samosprávy. Tyto regiony jsou relativně stabilní v čase a vždy pokrývají celé území státu. Administrativní regiony jsou vždy reprezentovány příslušnými orgány (jmenované orgány u regionů správních a volené orgány u regionů samosprávných). Vzájemné vztahy v rámci struktury administrativních regionů a jejich orgánů jsou hierarchicky uspořádané, fungují na bázi nadřízenosti, podřízenosti a skladebnosti. (Ponikelský, Koštejnová, 2007, s. 48)
- **účelové** – Účelové regiony jsou vymezeny pro řešení určitých problémů, které se mohou týkat jejich ekonomické zaostalosti, problematické kvality životního prostředí, ale i ochrany přírodních krás. Příkladem účelových regionů mohou být například chráněné krajinné oblasti, strukturálně postižené regiony apod. Účelové regiony mívají pouze omezenou časovou platnost, mohou i nemusí respektovat hranice administrativních regionů a jsou obvykle reprezentovány zvláštním orgánem. (Lacina, 2007, s. 8)

1.1.2 Typologie regionů z hlediska stejnorodosti

Na základě stejnorodosti či rozdílnosti aktivit či jevů odehrávajících se na území regionu rozděluje Matoušková (2000, s. 66-67) regiony na regiony:

- **homogenní** – Homogenní regiony se vyznačují především stejnorodostí ve vztahu k určitým zvoleným kritériím, jimiž mohou být:
 - *geografické znaky* – morfologie terénu, převažující typ vegetace, klima atd. Volba přírodních charakteristik je významná hlavně proto, že umožňuje pracovat se soustavou regionů, jejichž hranice není třeba po poměrně dlouhé časové období měnit.
 - *převažující způsob ekonomického využití území* – regiony těžební, zemědělské, rekreační aj.
- **heterogenní (funkční)** – Heterogenní regiony se vyznačují vzájemným propojením základních prostorových jednotek, které se liší velikostí a úrovní občanské i technické infrastruktury. Tyto jednotky jsou na sobě určitým způsobem závislé, jsou propojeny určitými vztahy.

1.1.3 Rozdělení regionů podle zákona o podpoře regionálního rozvoje

Zákon České republiky č. 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje stanovuje základní typy regionů, jimž má být věnována zvláštní pozornost a jejichž rozvoj je třeba podporovat. Cílem podpory státu má být zajištění vyváženého rozvoje státu a zmírnění či vyrovnání rozdílů mezi regiony. Tento zákon vymezuje čtyři typy těchto regionů:

- **strukturálně postižené regiony**, ve kterých se koncentrují negativní projevy strukturálních změn, dochází k útlumu odvětví a růstu nezaměstnanosti,
- **hospodářsky slabé regiony**, jejichž hospodářský a sociální rozvoj je na podstatně nižší úrovni, než je průměrná úroveň v ČR,
- **venkovské regiony**, které jsou charakterizovány nízkou hustotou obyvatelstva, poklesem počtu obyvatel a vyšším podílem zaměstnanosti v zemědělství,
- **ostatní regiony**, jejichž podpora je žádoucí z jiných důvodů, jedná se například o pohraniční regiony, bývalé vojenské prostory, regiony postižené živelnými pohromami, regiony se silně znečištěným životním prostředím či regiony s vyšší mírou nezaměstnanosti.

1.1.4 Rozdělení regionů z pohledu regionální politiky EU

Klasifikace NUTS (zkratka z francouzského označení La nomenclature des unités territoriales statistiques) byla zavedena Evropskou unií pro potřeby jednotné struktury územních jednotek. Zásadní význam má vymezení NUTS pro statistické a analytické potřeby, ale také úkoly spojené s čerpáním prostředků ze strukturálních fondů EU. Územní jednotky NUTS se v ČR v současné době vymezují takto:

- NUTS 1 – je tvořena územím celé ČR,
- NUTS 2 – regiony soudržnosti,
- NUTS 3 – kraje,
- LAU 1 (tj. místní samosprávné jednotky) – okresy,
- LAU 2 – obce.

V současnosti jsou jednotky NUTS 2 zásadní pro čerpání pomoci ze strukturálních fondů EU, jsou tedy velmi významné v oblasti regionálního rozvoje. Území ČR bylo rozděleno na 8 regionů soudržnosti (obrázek 1-1), které jsou tvořeny jedním až třemi kraji:

- Praha (pouze území hlavního města Prahy),
- Střední Čechy (Středočeský kraj),
- Jihozápad (Jihočeský a Plzeňský kraj),
- Severozápad (Karlovarský a Ústecký kraj),
- Severovýchod (Liberecký, Královéhradecký a Pardubický kraj),
- Jihovýchod (Jihomoravský a kraj Vysočina),
- Střední Morava (Olomoucký a Zlínský kraj),
- Moravskoslezsko (Moravskoslezský kraj).

Zdroj: Fondy Evropské unie, Regiony pro regionální politiku

Obrázek 1-1: Regiony soudržnosti v ČR

1.1.5 Rozdělení regionů z hlediska administrativního členění

Regiony jsou také území vyčleněná zejména z důvodu administrativního řízení v rámci státu. (Skokan, 2003, s. 13). Územně správní strukturu tvoří v ČR obce jako základní územně správní celky a kraje jako vyšší územně správní celky. Podle zákona č. 347/1997 Sb., o vytvoření vyšších územních samosprávných celků a o změně ústavního zákona České národní rady č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, je území České republiky s účinností od 1. ledna 2000 rozděleno na 14 krajů, včetně hlavního města Prahy. Některé kraje byly přejmenovány, v závorce jsou uvedeny jejich původní názvy:

- **Hlavní město Praha,**
- **Středočeský kraj** se sídlem v Praze,

- **Jihočeský kraj** (Budějovický kraj) se sídlem v Českých Budějovicích,
- **Plzeňský kraj** se sídlem v Plzni,
- **Karlovarský kraj** se sídlem v Karlových Varech,
- **Ústecký kraj** se sídlem v Ústí nad Labem,
- **Liberecký kraj** se sídlem v Liberci,
- **Královehradecký kraj** se sídlem v Hradci Králové,
- **Pardubický kraj** se sídlem v Pardubicích,
- **Jihomoravský kraj** (Brněnský kraj) se sídlem v Brně,
- **Zlínský kraj** se sídlem ve Zlíně,
- **Olomoucký kraj** se sídlem v Olomouci,
- **Moravskoslezský kraj** (Ostravský kraj) se sídlem v Ostravě,
- **kraj Vysočina** (Jihlavský kraj) se sídlem v Jihlavě.

Krajská úroveň odpovídá rozdělení České republiky na statistické územní jednotky NUTS 3. Územní členění na VÚSC má svůj význam v regionální politice, který spočívá v povinnosti a zodpovědnosti krajů za realizaci rozvoje kraje. Kraje by měli v rámci své samostatné působnosti ze zákona¹ podporovat rozvoj svého území. V rámci samostatné působnosti jsou krajům svěřeny další pravomoce, které ovlivňují rozvoj regionu (např. schvalování rozpočtu kraje, stanovení rozsahu základní dopravní obslužnosti pro území kraje či schvalování koncepce rozvoje cestovního ruchu). Kraje tak jsou jednou z úrovní, na které je realizována regionální politika.

1.2 Regionální rozvoj

Dalším pojmem, se kterým se v oblasti regionů setkáme, je regionální rozvoj, který také nemá jednotně přijímanou definici. Před vymezením pojmu regionální rozvoj je zapotřebí definovat samotný rozvoj, případně vysvětlit rozdíl mezi pojmy ekonomický růst a rozvoj.

Skokan (2003, s. 21) označuje rozvoj jako neurčitý pojem spojený s hodnotovými postoji. Existuje rozvoj ekonomický, regionální, technický, organizační aj. Rozvoj popisuje proces orientovaný na určitý cíl. Beran a Dlask (2005, s. 13) vymezují rozvoj jako proces zlepšování pomocí rozšiřování, zvětšování nebo zdokonalování.

¹ Zákon č. 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje

Matoušková (2000, s. 93) rozlišuje ekonomický růst regionu a ekonomický rozvoj regionu. Ekonomický růst regionu je spojen se změnami kvantitativních charakteristik (příjmová úroveň regionu, zvýšení zaměstnanosti apod.). Ekonomický rozvoj regionu je naproti tomu spojen se změnami kvalitativních charakteristik (zvýšení kvalifikační úrovně pracujících, zvýšení kvality životního prostředí apod.).

Skokan (2003, s. 21) uvádí, že regionální rozvoj je představován komplexem procesů, které probíhají v rámci regionu a přispívají zejména k pozitivním změnám v sociálně ekonomické situaci regionu.

Stimson, Stough a Roberts (2006, s. 6) definují regionální rozvoj jako aplikaci ekonomických procesů a zdrojů dostupných v regionu, jejichž výsledkem je udržitelný rozvoj a požadované ekonomické výsledky pro region, které splní očekávání podniků, rezidentů i nerezidentů.

Strategie regionálního rozvoje ČR (2006, s. 6) pojmem regionální rozvoj rozumí růst socioekonomického a environmentálního potenciálu a konkurenceschopnosti regionů vedoucí ke zvyšování životní úrovně a kvality života jejich obyvatel. V tomto ohledu jde o dynamický a vyvážený rozvoj regionální struktury příslušného územního celku a jeho částí (regionů, mikroregionů) a odstraňování popřípadě zmírňování regionálních disparit. Regionálními disparitami se rozumí rozdílnosti v úrovni hospodářského, environmentálního a sociálního rozvoje regionů v míře, která je celospolečensky uznána za nežádoucí.

Z výše uvedených definic lze odvodit, že regionální rozvoj můžeme chápat jako zlepšení stávajících podmínek v regionu – zlepšení životní úrovně obyvatelstva, zlepšení technické a dopravní infrastruktury, zvýšení podnikatelské aktivity, zlepšení kvality životního prostředí, zvýšení atraktivity regionu pro turisty apod.

1.3 Regionální politika

Ačkoliv počátky regionální politiky sahají až do třicátých let dvacátého století, dodnes se odborníci neshodli na jednotné definici tohoto pojmu.

Maier a Tödting (1998, s. 211) rozumí regionální politikou ovlivňování hospodářských procesů v územních částech státu nebo většího ekonomického prostoru prostřednictvím veřejného sektoru.

Regionální politiku lze na nejobecnější úrovni definovat jako soubor cílů, opatření a názorů vedoucích ke snižování příliš velkých rozdílů v socioekonomické úrovni jednotlivých regionů. (Wokoun a kol., 2008, s. 29). Na rozdíl od Maiera a Tödtlinga (1998) tato definice není zaměřena pouze na opatření veřejného sektoru, ale i sektoru soukromého.

Strategie regionálního rozvoje ČR (2006, s. 6) definuje regionální politiku jako soubor intervencí, zaměřených podle konkrétní situace státu a jeho regionů a podle očekávaných vývojových tendencí, na podporu opatření vedoucích k růstu ekonomických aktivit a lepšímu územnímu rozložení v území a k rozvoji infrastruktury. Základní podmínkou je jasné definování priorit a koncentrace prostředků na tyto priority.

Pro účely této práce budou regionální politikou chápány veškeré zásahy, činnosti a opatření na všech vládních úrovních, která směřují k určitým zvoleným cílům, vztahujícím se k rozvoji regionu.

1.3.1 Cíle regionální politiky

Základním cílem regionální politiky je zmírnění nebo úplné odstranění rozdílů v socioekonomické úrovni regionů a zajištění regionálního rozvoje.

Lacina (2007, s. 15) uvádí tyto klíčové cíle regionální politiky:

- snaha o přispívání k harmonickému a vyváženému vývoji regionů,
- úsilí o snižování rozdílů mezi úrovněmi rozvoje regionů,
- podpora hospodářského a sociálního rozvoje regionů s důrazem na aktivování jejich nedostatečně využívaného hospodářského a sociálního potenciálu.

Konkrétní cíle regionální politiky potom vychází z identifikace hlavních regionálních problémů, jsou uváděny ve strategických plánech a programech jednotlivých zemí i regionů. Cíle by měli být definovány tak, aby bylo možné kontrolovat jejich plnění.

Součástí Strategie regionálního rozvoje ČR 2007–2013 je Strategický rámec regionální politiky. Tento dokument se zaměřuje na strategickou vizi, globální cíl a jeho strukturu, strukturu prioritních oblastí, uvádí konkrétní opatření a podmínky realizace některých z nich. **Globálním cílem**, jenž určuje základní zaměření dlouhodobého rozvoje regionů ČR, je vyvážený, harmonický a udržitelný rozvoj regionů, který povede ke zvyšování úrovně kvality života obyvatelstva. Tento globální cíl se skládá ze tří strategických cílů:

- **rozvojevě zaměřený cíl** – zvýšení ekonomického a environmentálního potenciálu, konkurenceschopnosti a sociální úrovně regionů ČR na úroveň srovnatelnou s vyspělými regiony Evropy,
- **disparitně zaměřený cíl** – zastavení růstu a postupné snižování nepřiměřených regionálních disparit a využívání specifík území,
- **instrumentální cíl** – institucionální a finanční zabezpečení strategie.

Naplnění těchto strategických cílů je realizováno prostřednictvím tematicky zaměřených priorit a opatření, která jsou podle své věcné náplně rozdělena do osmi prioritních oblastí.

1.3.2 Nástroje regionální politiky

Z cílů regionální politiky jsou pak zpravidla odvozovány nástroje regionální politiky. Lacina (2007, s. 13) definuje nástroje regionální politiky jako prostředky, s jejichž pomocí dochází ke konkrétnímu naplňování stanovených cílů a zásad regionální politiky.

Někteří autoři (Lacina, 2007, s. 13; Wokoun, 2008, s. 35-36) rozdělují nástroje regionální politiky do dvou základních skupin, a to na nástroje makroekonomické a mikroekonomické. Jsou však využívány i jiné nástroje, které nemají ekonomický charakter.

Makroekonomické nástroje – Využití makroekonomických nástrojů (např. vládní výdaje, daně, úrokové sazby) v regionální politice je značně omezené, jelikož cíle regionální politiky se zde střetávají s dalšími národohospodářskými cíly, například cenovou stabilitou či vyrovnaností platební bilance. (Wokoun a kol., 2008, s. 35)

- **Fiskální politika** – Fiskální politika je založena na meziregionálním přerozdělování finančních prostředků, jednak prostřednictvím systému daní a odvodů, jednak strukturou výdajů veřejných rozpočtů. Důležitou roli v ní hraje princip solidarity spočívající ve skutečnosti, že vysoce příjmové regiony odvádějí do státního rozpočtu více finančních prostředků, než kolik jich cestou redistribuce získávají, a naopak nízko příjmové regiony dostávají více prostředků, a to především prostřednictvím sociálních výdajů. (Lacina, 2007, s. 13)
- **Monetární politika** – Monetární politika je založena na ovlivňování množství peněz v ekonomice. Její tzv. regionalizace se často provádí na základě usnadňování přístupu vybraných (většinou znevýhodněných) regionů (v podobě územních

samosprávných jednotek) k úvěrům cestou stanovení objemu poskytovaných úvěrů, výše úrokové míry, lhůt splatnosti atd. (Lacina, 2007, s. 14)

- **Protekcionismus** – Podstatou protekcionalismu je ovlivňování dovozů státem na základě stanovování dovozních limitů a cel. Stát zavádí dovozní limity a cla na výrobky, jejichž produkce je prostorově koncentrována v zaostávajících regionech, s cílem zvýšit poptávku po domácích produktech. (Lacina, 2007, s. 14)

Mikroekonomické nástroje – Hlavním posláním mikroekonomických nástrojů je ovlivňovat rozhodování ekonomických subjektů o jejich prostorové lokalizaci. (Wokoun a kol., 2008, s. 36). Mají nejčastěji podobu účelově poskytovaných finančních půjček ze státního, regionálního i municipálního rozpočtu. Podle toho, na který ekonomický subjekt jsou nástroje orientovány, je můžeme rozdělit do dvou skupin:

- **Nástroje realokace kapitálu** – Hlavním úkolem nástrojů zaměřených na realokaci kapitálu je podpora tvorby nových pracovních míst v regionu prostřednictvím již podnikajících firem nebo přilákáním a vznikem nových podnikatelských subjektů. Realokace kapitálu může být prováděna formou stimulace nebo restrikce. Stimulace je chápána jako zvyšování přitažlivosti regionu, má obvykle podobu daňových úlev a subvencí (např. subvence na pracovní sílu, na hotovou produkci, na dopravu, prodej pozemků za snížené ceny, poskytování levných půjček). Restrikcí se rozumí snižování přitažlivosti rozvinutějších regionů, a to zejména formou zvyšování daňových sazeb, které vede k zostření podmínek dalšího fungování kapitálu v těchto regionech a k růstu atraktivity ostatních regionů. (Lacina, 2007, s. 15)
- **Nástroje realokace pracovních sil** – Nástroje zaměřené na realokaci pracovní síly pomáhají řešit problematiku migrace a stabilizace obyvatelstva v určitém území. Může se jednat například o částečnou úhradu nákladů na stěhování, výkup nemovitostí, podporu při nákupu nového domu či bytu apod. (Wokoun a kol., 2008, s. 36)

Ostatní nástroje – Ostatní nástroje regionální politiky se používají spíše výjimečně, můžeme mezi ně zařadit nástroje administrativní (např. správní rozhodnutí o zastavení ekonomické činnosti nevhodné z hlediska potřeb rozvoje území) a institucionální (např. regionální rozvojové agentury). (Wokoun a kol., 2008, s. 36)

1.3.3 Regionální politika Evropské unie

Významným faktorem v regionální politice ČR byl vstup ČR do EU v roce 2004 a s ním spojená možnost financování regionálních aktivit z fondů EU. Přínosem je možnost získání dalších peněžních zdrojů na financování projektů, které přispívají k rozvoji regionů.

V roce 2000 přijala EU lisabonskou strategii, která představuje komplexní strategický cíl, podle něhož se má EU stát nejkonkurenceschopnější a nejdynamičtější znalostní ekonomikou, schopnou udržitelného hospodářského růstu s více a lepšími pracovními místy a s větší sociální soudržností. Lisabonská strategie představuje scénář pro komplexní hospodářskou, sociální a ekologickou obnovu EU. Nezahrnuje jen čistě ekonomický záměr (vytvořit vysoce konkurenceschopnou ekonomiku), ale má také sociální dimenzi (zejména dosáhnout plné zaměstnanosti a zdokonalit sociální soudržnost) a také dimenzi ekologickou (uskutečňovat udržitelný rozvoj).

Regionální politika EU se orientuje na realizaci lisabonské strategie, tedy podporu udržitelného růstu, konkurenceschopnosti a zaměstnanosti. V souladu s lisabonskou strategií stanovuje regionální politika EU pro období 2007–2013 tři cíle:

- **Konvergence** – tento cíl zahrnuje zejména podporu hospodářského a sociálního rozvoje méně vyspělých regionů a členských států,
- **Regionální konkurenceschopnost a zaměstnanost** – prostředky tohoto cíle jsou určeny pro regiony, které nečerpají z Konvergence,
- **Evropská územní spolupráce** – tento cíl usiluje o podporu přeshraniční, meziregionální a nadnárodní spolupráce regionů.

Těchto cílů regionální politiky by mělo být dosaženo prostřednictvím fondů EU, které představují hlavní nástroj realizace evropské politiky hospodářské a sociální soudržnosti. Právě jejich prostřednictvím se rozdělují finanční prostředky určené ke snižování ekonomických a sociálních rozdílů mezi členskými státy a jejich regiony. Evropská unie disponuje v období 2007–2013 třemi hlavními fondy:¹

- **Strukturální fondy**, které jsou určeny pro chudší nebo jinak znevýhodněné regiony, existují dva strukturální fondy:

¹ Fondy Evropské unie [online]. 2010 [cit. 2010-11-01]. Regionální politika EU. Dostupné z WWW: <http://www.strukturalni-fondy.cz/Informace-o-fondech-EU/Regionalni-politika-EU>.

- *Evropský fond pro regionální rozvoj* (ERDF) – podporuje investiční projekty,
- *Evropský sociální fond* (ESF) – podporuje neinvestiční projekty,
- **Fond soudržnosti** (FS), který je na rozdíl od strukturálních fondů určený na podporu rozvoje chudších států, nikoli regionů.

Pro období 2007–2013 má EU na dosažení cílů prostřednictvím strukturálních fondů a Fondu soudržnosti vyčleněno 347 mld. eur. V tomto období má ČR možnost získat z evropských fondů 26,69 mld. eur (což lze přirovnat zhruba ke třem čtvrtinám ročního státního rozpočtu ČR). Pro úspěšné čerpání musí ČR projekty spolufinancovat přibližně 4 mld. eur, jelikož EU financuje maximálně 85 % výdajů.¹

Centrálním koordinátorem v ČR pro využívání fondů EU je Ministerstvo pro místní rozvoj, které za tímto účelem zřídilo Národní orgán pro koordinaci. V České republice je využíváno 26 operačních programů, které jsou rozděleny mezi tři cíle regionální politiky EU²:

Cíl Konvergence

Tento cíl je financovaný z ERDF, ESF a FS, v České republice pod něj spadají všechny regiony soudržnosti s výjimkou Hl. m. Prahy. Na cíl Konvergence připadá v ČR 25,89 mld. eur. Cíl Konvergence je realizovaný prostřednictvím osmi tematických operačních programů (např. OP Doprava, OP Životní prostředí aj.) s celkovou přidělenou částkou 21,23 mld. eur a sedmi regionálních operačních programů, na které připadá celkem 4,66 mld. eur. Pardubický kraj spadá pod ROP NUTS 2 Severovýchod, kterému je vyčleněno 656,46 mil. eur.³

¹ Fondy Evropské unie [online]. 2010 [cit. 2010-11-01]. Regionální politika EU. Dostupné z WWW: <http://www.strukturalni-fondy.cz/Informace-o-fondech-EU/Regionalni-politika-EU>.

² tamtéž

³ Fondy Evropské unie [online]. 2010 [cit. 2010-11-11]. Programy 2007 — 2013. Dostupné z WWW: <http://www.strukturalni-fondy.cz/Programy-2007-2013>.

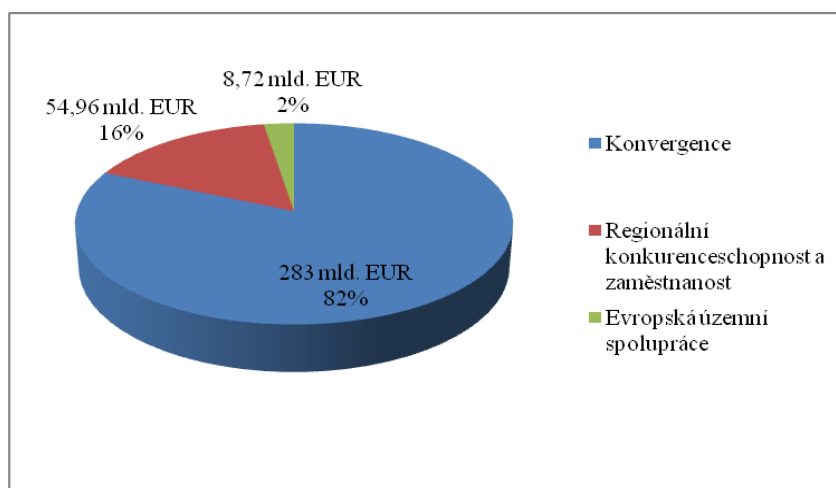
Cíl Regionální konkurenceschopnost a zaměstnanost

Cíl je financovaný z ERDF a ESF, v ČR pod něj spadá pouze Hl. m. Praha se dvěma operačními programy (OP Praha Konkurenceschopnost, OP Praha Adaptabilita), na které připadá v ČR 0,42 mld. eur.¹

Cíl Evropská územní spolupráce

Cíl Evropská územní spolupráce je financovaný z ERDF a v ČR pod něj spadají všechny regiony. Prostředky lze čerpat z devíti operačních programů, jedním z nich je například OP Přeshraniční spolupráce ČR – Polsko, ze kterého může čerpat i Pardubický kraj. Na cíl Evropská územní spolupráce připadá v České republice 0,39 mld. eur.²

Rozdělení finančních prostředků mezi tři cíle evropské regionální politiky je znázorněno na následujících grafech, graf 1-1 zachycuje rozdělení fondů EU podle cílů pro celou EU, graf 1-2 zachycuje rozdělení fondů EU podle cílů pouze v rámci ČR.

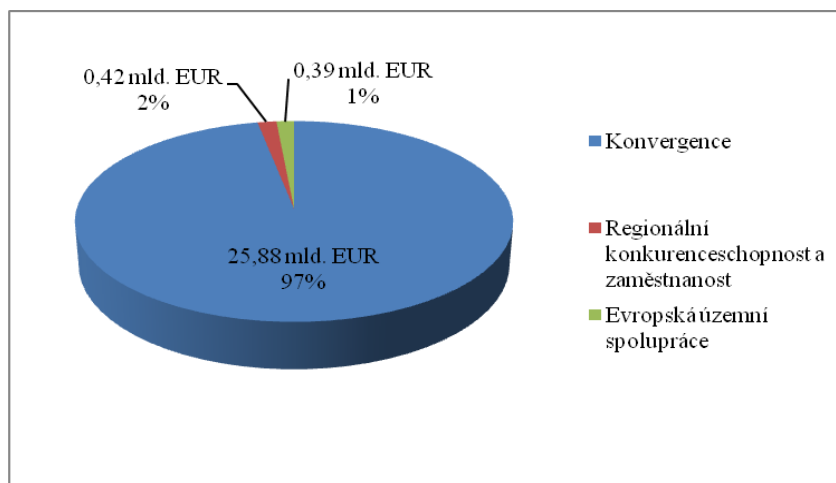

Zdroj: *Fondy Evropské unie, Regionální politika EU*

Graf 1-1: Rozdělení fondů EU podle cílů pro období 2007–2013

¹ Fondy Evropské unie [online]. 2010 [cit. 2010-11-11]. Programy 2007–2013. Dostupné z WWW: <<http://www.strukturalni-fondy.cz/Programy-2007-2013>>.

² tamtéž

Zdroj: Fondy Evropské unie, Regionální politika EU

Graf 1-2: Rozdělení fondů EU podle cílů pro ČR pro období 2007–2013

1.3.4 Regionální politika České republiky

Základním předpokladem pro realizaci regionální politiky v České republice je legislativní zakotvení. Mezi základní legislativní předpisy upravující regionální politiku ČR patří:

- zákon č. 129/2000 Sb., o krajích (krajské zřízení), v platném znění,
- zákon č. 132/2000 Sb., o změně a zrušení některých zákonů souvisejících se zákonem o krajích, zákonem o obcích, zákonem o okresních úřadech a zákonem o hlavním městě Praze, v platném znění,
- zákon č. 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje, v platném znění,
- zákon č. 129/2000 Sb., o obcích, v platném znění.

Problematikou regionální politiky se zabývá celá řada dalších zákonů a jiných právních předpisů, nicméně základním dokumentem regionální politiky na úrovni státu pro období 2007–2013 je Strategie regionálního rozvoje České republiky v gesci Ministerstva pro místní rozvoj, která obsahuje zejména:

- analýzu stavu regionálního rozvoje,
- charakteristiku silných a slabých stránek v rozvoji jednotlivých krajů a okresů,
- strategické cíle regionálního rozvoje v ČR,
- vymezení státem podporovaných regionů,

- doporučení dotčeným ústředním správním úřadům a krajům pro zaměření rozvoje odvětví spadajících do jejich působnosti.

Základními úrovněmi v regionálním rozvoji a realizaci regionální politiky ČR jsou podle Strategie regionálního rozvoje ČR:

- stát (NUTS 1) – ústřední správní úřady,
- regiony soudržnosti (NUTS 2) – statistické oblasti,
- kraje (NUTS 3) – vyšší územní samosprávné celky,
- okresy – regionální jednotky pro stanovení regionů se soustředěnou podporou státu,
- správní obvody obcí s rozšířenou působností – správní okrsky,
- obce.

Strategie regionálního rozvoje ČR také definuje úlohy a vztahy jednotlivých úrovní v oblasti regionálního rozvoje, zabezpečuje provázanost národní regionální politiky s regionální politikou EU, představuje strategickou orientaci pro budoucí programy regionálního rozvoje na centrální i regionální úrovni.

2 Faktory regionálního rozvoje

Regiony prochází v různých časových obdobích určitým ekonomickým vývojem. Ponikelský a Koštejnová (2007, s. 42) uvádí, že region prochází vývojovými cykly, stejně jako vývoj jednotlivých firem. První vývojovou fází je růst (dle kvantitativních ukazatelů), pak následuje rozvoj (spíše kvalitativní ukazatelé). Následuje fáze stagnace, kdy je region svým způsobem stabilní (nedochází k přílivu ani odlivu firem z regionu, procesy mezi firmami jsou stabilizované, nedochází k inovačním impulsům). Některé regiony mohou dospět i k úpadku, jedná se například o strukturálně postižené regiony, regiony postižené přírodní katastrofou nebo regiony, které jsou ohroženy politickou nestabilitou.

Regionální rozvoj neprobíhá ve všech regionech stejným způsobem, je ovlivněn nejrůznějšími faktory. Matoušková a kol. (2000, s. 93-97) uvádí, že procesy změn v ekonomice regionů jsou ovlivňovány následujícími faktory:

- **lokalizací firem** – V moderní společnosti jsou firmy nejvýznamnějším faktorem ekonomického rozvoje. Firmy představují především rozhodující zdroj pracovních příležitostí, čímž ovlivňují nejen míru nezaměstnanosti, ale i výši průměrných peněžních příjmů v regionu. Vzhledem k tomu, že firmy mají z hlediska rozvoje regionu rozhodující postavení, je nezbytné, aby pracovníci státní správy a územní samosprávy byli obeznámeni s tím, na základě jakých faktorů se firmy rozhodují o svém prostorovém umístění. V této souvislosti je však důležité nejen samotné vytváření atraktivních podmínek, ale stejně důležité je o těchto podmínkách informovat potenciální zájemce nejen domácí, ale i zahraniční.
- **intenzitou vnitroregionálních ekonomických vazeb** – Vnitroregionální ekonomické vazby jsou důležitým faktorem ovlivňujícím ekonomickou úroveň regionu. Na intenzitě těchto vazeb, tedy na tom, jak jsou jednotlivé podniky v rámci regionu propojeny dodavatelsko odběratelskými vazbami, závisí, zda se v rámci regionu projeví tzv. multiplikační efekt¹, či nikoli. Multiplikační efekt může působit jak pozitivním, tak i negativním směrem. Pozitivně se efekt projeví, dojde-li ke

¹ Multiplikační efekt znamená, že přírůstek investic vyvolá růst produktu v multiplikovaném (násobném) rozsahu. Příčinou je jednak provázanost jednotlivých odvětví (investice vyvolává růst poptávky po produkci jiných firem a následné investice těchto firem), jednak růst výdajů domácností na spotřebu (investice vytváří pracovní místa, tedy důchody).

zvýšení poptávky po produkci podniku v regionu, což se projeví i zvýšením výstupů navazujících podniků umístěných v regionu.

- **typem převažující organizační formy firem** – Organizační forma firem většinou úzce souvisí s velikostí firmy. Z hlediska rozvoje je důležité, zda jsou v regionu v převažující míře zastoupeny střední a malé podniky, velké firmy nebo pobočky velkých firem. Přítomnost všech firem bez ohledu na jejich organizační strukturu je pro region výhodná. Nicméně při jejich srovnání se ukazuje, že nejméně vhodná je přítomnost poboček velkých firem, které se většinou vyznačují nízkými nároky na kvalifikaci pracovních sil, nízkou úroveň mezd a v případě potíží jejich zrušením.
- **demografickou situací** – Demografická situace v regionu (počet obyvatel, jejich věková a pohlavní struktura) závisí na přirozeném demografickém vývoji a migraci.
- **přímými a nepřímými vlivy státní hospodářské politiky** – Vliv vlády na ekonomickou úroveň regionů se realizuje především prostřednictvím následujících politik:
 - *regionální,*
 - *monetární,*
 - *fiskální,*
 - *sektorové¹,*
 - *protekcioniismu.*

Regionální dopady politiky monetární, fiskální, sektorové a protekcioniismu jsou v podstatě vedlejšími produkty těchto politik. Nicméně skutečností je to, že i když tyto politiky mají celostátní platnost, jejich dopady na jednotlivé regiony jsou diferencované.

Vliv těchto faktorů je možno zkoumat odděleně, v reálném ekonomickém světě však dochází vždy k jejich souběžnému působení, jednoznačné oddělení jejich vlivu je značně obtížné.

¹ Sektorové politiky jsou střednědobé dokumenty, které formulují přístup státu k podpoře rozvoje příslušného sektoru a jeho odvětví, poskytují potřebná východiska a stanoví rozvojové cíle a zásady pro vypracování sektorových rozvojových programů. (Strategické a programové dokumenty regionálního rozvoje ČR, 2000). Mezi sektorové politiky můžeme zařadit například politiku energetickou, dopravní, vzdělávací, životního prostředí, cestovního ruchu apod.

Podobný pohled na faktory regionálního rozvoje přináší Ponikelský, Koštejnová (2007, s. 42-43), kteří ale rozšiřují výše uvedenou klasifikaci o **vzdělanostní strukturu obyvatel**. Autoři uvádí, že čím vyšší je podíl vysokoškolsky vzdělaného obyvatelstva, tím vyšší bývá přínos inovací do regionu. Vzdělanost obyvatelstva ovlivňuje podnikatelského ducha v regionu, atraktivitu pracovní síly pro potenciální zaměstnavatele, a tím i celkový ekonomický rozvoj.

Obě uvedená pojetí tedy uvažují tři základní faktory regionálního rozvoje – lokalizaci firem (jejich organizační strukturu a intenzitu vnitroregionálních vazeb), lokalizaci obyvatelstva (jeho demografickou a vzdělanostní strukturu) a veřejnou správu, resp. hospodářskou politiku státu a podmínky, které veřejná správa vytváří pro fungování firem i domácností.

Maier a Tödtling (1998, s. 41-53) při zkoumání determinantů rozvoje regionů vychází z agregátní produkční funkce, kterou lze vyjádřit rovnicí:

$$Y = f(K; L).$$

Funkce přiřazuje každému vloženému množství kapitálu (K) a práce (L) v určitém časovém úseku maximálně možné množství produkce výrobků a služeb (Y). Větší množství produkce, než je množství určené produkční funkcí, se nedá při daném stavu práce a kapitálu v daném časovém okamžiku vyrobit. Agregátní produkční funkce tak dovoluje uvažovat o vlivu práce, kapitálu, úrovně technického rozvoje a organizace na rozvoj regionu, přičemž změny těchto veličin mohou vycházet jak ze samotného regionu, tak i z jiných regionů.

Faktor práce je ovlivněn dílčími faktory, mezi které je možné zařadit migraci, denní docházku a demografickou strukturu obyvatel. Větší množství kapitálu v regionu je možné dosáhnout investicemi (investicemi v rámci regionu, investicemi přesahující regionální hranice i zahraničními investicemi). Rozvoje regionu lze podle Maiera a Tödtlinga dosáhnout také prostřednictvím eliminace existující neefektivnosti pomocí organizačních a institucionálních změn. Tyto faktory se objevují již ve výše uvedených přístupech, Maier a Tödtling ve své práci ovšem uvažují ještě vliv **technického pokroku** na rozvoj regionu. Prostřednictvím technického pokroku, tedy zvýšením stupně technických poznatků, se produkční funkce posune „nahoru“, takže se stejným množstvím výrobních faktorů je možné vyprodukovat větší množství výrobků a služeb.

Podle Skokana (2004, s. 13-14) působí na rozvoj regionu a jeho strukturu řada faktorů, které ovlivňují jak sídelní strukturu, tak zejména umístění firem a institucí v regionu. Jejich znalost umožňuje vlastní ovlivňování regionálního rozvoje. Klasifikace dle Skokana zahrnuje jak výše uvedené faktory (dostupnost výrobních faktorů, úroveň technického pokroku, přítomnost velkých národních a nadnárodních firem, úroveň institucionální infrastruktury a veřejných služeb, přítomnost kvalifikované pracovní síly, sítě dodavatelů a služeb), tak i faktory, které dosavadní pohled rozšiřují:

- **přírodní podmínky** – hrály úlohu zejména v minulosti, dnes však opět nabývají na významu, např. z hlediska znečišťování životního prostředí,
- **prostorové rozmístění zdrojů a dopravní infrastruktura,**
- **aglomerační efekty** jako důsledek koncentrace podniků a sídel,
- **regionální prostředí**, resp. klima přispívající k vytváření a růstu nových podnikatelských firem, k inovacím a ke komunikačním sítím v rámci regionu,
- **nehmotné (měkké, soft) faktory** – sociální prostředí, atraktivnost podmínek pro bydlení, aktivity volného času, možnosti rekreace apod.

Jiný přístup k vymezení faktorů regionálního rozvoje lze nalézt ve strategických a programových dokumentech v oblasti regionálního rozvoje jak na národní, regionální i místní úrovni. Tyto dokumenty obvykle vymezují oblasti, které mají vliv na rozvoj regionu a představují pro region jistý rozvojový potenciál. Proto se stát, regiony, ale i obce snaží tyto oblasti identifikovat, analyzovat a na základě toho vytvořit efektivní regionální politiku.

Strategie regionálního rozvoje ČR (2006) vymezuje hlavní faktory, které ovlivňují rozvoj regionů. Uvedené faktory jsou ovšem ovlivněny řadou dílčích faktorů:

- **lidé** (demografie, migrace, vzdělanostní struktura a školství, zaměstnatelnost, sociální struktura),
- **osídlení** (sídelní struktura, bydlení),
- **ekonomika regionu** (odvětvová struktura, HDP, nezaměstnanost, průměrné mzdy, podniky a podnikání, přímé zahraniční investice, export, výzkum, vývoj a inovace),
- **dopravní a technická infrastruktura** (energetika, telekomunikace),
- **krajinný potenciál** (přírodní podmínky, životní prostředí),

- **kulturní potenciál** (kultura, sport, volný čas),
- **cestovní ruch,**
- **veřejná správa.**

Uvedené oblasti rozvoje lze nalézt také v klasifikaci rozvojových faktorů dle Součka a Ježdíka (2004), kteří však dělí činitele regionálního rozvoje na endogenní a exogenní. Výše uvedené faktory řadí mezi faktory endogenní¹, které existují na území daného regionu a na jeho rozvoj působí zevnitř. Uvedenou klasifikaci tak rozšiřují o faktory exogenní, které na rozvoj regionu působí z vnějšku. Mezi okruhy exogenních faktorů autoři řadí:

- **regionální zázemí kraje** – vliv ostatních, zejména sousedních regionů a jejich vztahy s daným regionem, zejména v oblasti obchodu, služeb, dopravy a migrace obyvatelstva,
- **centrální veřejnou správu** – přímý i nepřímý vliv institucí centrálních zastupitelských a státních orgánů na daný region, a to vytvářením politik zvláště v oblasti ekonomiky, zaměstnanosti a regionálního rozvoje,
- **instituce EU** – vliv institucí EU na daný region, a to obecně svými záměry v oblasti regionální politiky a specificky při aplikaci pomoci ze strukturálních fondů.

Pro potřeby této práce, je nutné vytvořit jednotný rámec faktorů, který bude využit i v následné analýze. Proto jsou jednotlivé faktory rozděleny do sedmi následujících skupin:

- geografické a přírodní podmínky,
- lidské zdroje,
- ekonomická výkonnost,
- věda, výzkum a inovace,
- faktory dopravní a technické infrastruktury,
- institucionální faktory,
- měkké faktory.

Uvedené skupiny je zapotřebí chápat jako oblasti tvořené mnoha dílčími faktory. V dalším textu budou alespoň některé z těchto faktorů zmíněny a určeny předpokládané dopady

¹ Určitou výjimku zde tvoří veřejná správa, kterou je možné vnímat jako faktor endogenní (působení lokálních a regionálních institucí veřejné správy) i exogenní (centrální instituce veřejné správy).

těchto faktorů na rozvoj regionu.

2.1 Geografické a přírodní podmínky

V oblasti geografických a přírodních podmínek je možné sledovat několik faktorů, které ovlivňují rozvoj regionu. Jedná se například o geografickou polohu regionu, zejména vzhledem k centru země, státním hranicím apod., kvalitu životního prostředí, výskyt nerostných surovin a dalších přírodních zdrojů, klima, atraktivnost krajiny aj.

Z hlediska geografické polohy je pro regiony v České republice významná hlavně vzdálenost regionu od Prahy. Například Středočeský kraj má významný růstový potenciál související s polohou Prahy uvnitř tohoto regionu, dochází zde k rozvoji služeb a průmyslové produkce přímo související s Prahou, jako je např. výstavba logistických center, obchodních center či výzkumných pracovišť. Jiné kraje mohou těžit například z polohy na silničních a železničních magistrálách mezinárodního významu či z polohy v blízkosti státních hranic zajímavé z pohledu zahraničních investorů.

Přírodní podmínky, v podobě výskytu nerostných surovin a dalších přírodních zdrojů, hrály úlohu zejména v minulosti, dnes však opět nabývají na významu, například z hlediska znečištění životního prostředí. (Skokan, 2004, s. 14)

Kvalitní životní prostředí je základní vnější podmínkou dlouhodobě udržitelného socioekonomického rozvoje. Zkoumání vztahu ochrany životního prostředí a ekonomického rozvoje je již po řadu let aktuálním tématem. Předmětem diskusí jsou pozitivní či negativní dopady politiky životního prostředí na hospodářský rozvoj na národní, ale i regionální úrovni. V minulosti (70. léta) převládaly názory, že programy zaměřené na ochranu životního prostředí nutí podniky k omezování výroby a propouštění zaměstnanců, což má negativní dopady na produkci, zaměstnanost a rozvoj celého regionu. V současnosti ale převládají přístupy, které považují výdaje na ochranu životního prostředí jako zdroj nových aktivit, které přináší nové pracovní příležitosti, přispívají k vytváření příznivého podnikatelského prostředí a pozitivním způsobem ovlivňují rozvoj regionu. (Hájek a Ritschelová, 2004). Investicemi do ochrany životního prostředí lze zvýšit hospodářský růst regionu, a to například podporou inovativních ekologických technologií, propagací účinného využívání energie, rozvojem ekoturistiky nebo zvyšováním přitažlivosti lokalit ochranou přírodních stanovišť. Zlepšený stav životního prostředí může mít pozitivní vliv na zdravotní stav a životní úroveň obyvatel, atraktivitu a

konkurenceschopnost regionu, cestovní ruch, trh s nemovitostmi apod. Životní prostředí a jeho kvalitu tak lze považovat za jeden z determinantů regionálního rozvoje.

2.2 Lidské zdroje

Lidské zdroje jsou v současnosti z mnoha důvodů považovány za jeden z klíčových faktorů ovlivňujících rozvoj regionů, neboť mají možnost cíleně ovlivňovat všechny ostatní spolupůsobící faktory. Byť i ostatní faktory regionálního rozvoje jsou vnímány jako důležité, je třeba zdůraznit, že mají spíše stimulační význam pro lidské zdroje jako hlavní nositele rozvoje. (Adámek a kol., 2006, s. 11)

Vzdělanost

Lidské zdroje jsou nejčastěji hodnoceny z hlediska vzdělanostní úrovně. Vzdělanost přináší regionu jistou konkurenční výhodu, je předpokladem pro ekonomický rozvoj regionu, kvalifikovaná pracovní síla představuje nezbytnou podmínku pro tvorbu a využívání nových poznatků. K rozvoji regionu tedy přispívá rozvoj lidských zdrojů, zabezpečování kvalitního vzdělávání, rekvalifikace či zvyšování kvalifikace.

Demografická struktura

Celkový počet obyvatel regionu a jeho struktura je výsledkem přirozeného demografického vývoje a migrace. Z hlediska vlivu demografické situace na ekonomickou výkonnost regionu je důležitá zejména věková struktura obyvatel, tedy velikost předproduktivní, produktivní a postproduktivní složky obyvatelstva.

Od věkové struktury obyvatel jsou do značné míry odvislé nároky na výdajovou stránku regionálních rozpočtů, ale je jí ovlivněna i stránka příjmová. Na příjmové straně rozpočtu se podílí především obyvatelstvo v produktivním věku, větší nároky na výdajovou stránku mají obyvatelé v předproduktivním a postproduktivním věku. (Matoušková, 2000, s. 96). Stárnutí populace regionů přináší problémy spočívající ve snížení podílu ekonomicky aktivního obyvatelstva, zvýšení nároků na výdaje veřejných rozpočtů, finančním zatížení systému důchodového zabezpečení a systému zdravotní péče a negativním vlivu na rozvoj regionu.

Migrace

Z hlediska migrace je možné rozlišovat regiony imigrační, kde je počet přistěhovalých vyšší než počet vystěhovalých, a regiony emigrační, kde počet vystěhovalých převyšuje počet přistěhovalých. Podle Matouškové (2000, s. 96) je užitečné zkoumat dopady migrace na sociálně ekonomickou úroveň regionu z hlediska času.

Krátkodobé dopady migrace na emigrační region, u něhož předpokládáme vyšší míru nezaměstnanosti a nižší úroveň příjmů, lze hodnotit převážně pozitivně. Odliv pracovních sil z regionu by měl způsobit pokles míry nezaměstnanosti, růst příjmů domácností a zvýšení životní úrovně obyvatel. Tyto pozitivní dopady mohou být částečně redukovány dopady negativními, které jsou vyvolány snížením celkového počtu obyvatel regionu, což vede k poklesu poptávky po zboží a službách. Důsledkem toho může dojít k omezení provozu či uzavření některých firem, škol či zdravotnických zařízení a následné ztrátě určitého počtu pracovních míst. Emigrace se negativně projeví také v příjmové stránce veřejných rozpočtů, následném snížení výdajů a omezení poskytovaných veřejných služeb.

Z dlouhodobého hlediska bude vliv migrace na emigrační region převážně negativní, dojde k zúžení regionálního trhu práce a také zhoršení jeho kvalitativních charakteristik – vyšší podíl starší populace a pracovní síly s nižší kvalifikací. Jelikož emigranty jsou zejména mladší lidé, dochází k narušení věkové struktury obyvatelstva. Takový region není atraktivní pro lokalizaci nových firem, které by mohly přinést nastartování regionální ekonomiky.

Podle Matouškové (2000, s. 97) závisí charakter krátkodobých dopadů na imigrační region na výchozí situaci regionu. Pozitivní dopady jsou podmíněny volnou kapacitou bydlení a obslužného sektoru a dostatečným počtem volných pracovních míst. Pokud jsou tyto předpoklady splněny, dojde k zvýšení poptávky, příjmů obyvatel i veřejných rozpočtů a růstu nabídky pracovních míst. Pokud ale podmínka splněna není, může dojít k zvyšování nájemného, přeplněnosti a prodlužování čekacích dob ve vzdělávacích, sociálních i zdravotních zařízeních, dopravním potížím apod.

Z dlouhodobého hlediska je dopad na ekonomiku imigračního regionu převážně pozitivní z důvodu multiplikačního efektu zvýšených příjmů v regionu a zvýšené poptávky po zboží a službách.

2.3 Ekonomická výkonnost

Ekonomická výkonnost je významným faktorem rozvoje regionů. K ekonomické výkonnosti přispívá atraktivita regionu a jeho podnikatelské prostředí. Atraktivní je region, který přitahuje investice, znalosti, jeho charakteristickým rysem je lokalizace firem a imigrace. Mezi dílčí faktory, které ovlivňují ekonomickou výkonnost regionu, a tím i rozvoj celého regionu, je možné zařadit: lokalizaci firem, jejich velikost a organizační strukturu, podnikatelské prostředí, odvětvovou strukturu hospodářství, investice či význam cestovního ruchu v regionu.

Organizační forma a velikost firem

Jak již bylo uvedeno, Matoušková (2000, s. 95) řadí mezi faktory ovlivňující ekonomickou výkonnost regionu typ převažující organizační formy firem, která většinou úzce souvisí s velikostí firmy. Z hlediska rozvoje je důležité, zda jsou v regionu v převažující míře zastoupeny střední a malé podniky (do 250 zaměstnanců, obrát do 50 mil. eur), velké firmy nebo pobočky velkých firem.

Adámek a kol. (2006, s. 18-20) poukazují na posun ve vnímání přínosu velkých firem a malých a středních podniků na rozvoj regionu. Tradičně byly za klíčové subjekty ekonomického rozvoje považovány velké firmy, které disponují výraznými výhodami. Mezi výhody velkých firem lze zařadit například dosahování úspor z rozsahu, snazší přístup k finančním zdrojům, schopnost překonat ztráty díky finančním rezervám, možnost získání různých úlev od státu nebo vynucení si vybudování infrastruktury nebo veřejné pomoci v případě hrozby úpadku. Existence velkých firem v regionu tak garantuje určitou stabilitu místní ekonomiky a jejich vývoj pak do určité míry žene rozvoj celé místní ekonomiky.

Se změnou světové ekonomiky, nástupem postindustriální ekonomiky, flexibilnější a specializované produkce se pozornost obrátila k malým a středním podnikům (dále jen „MSP“), které jsou díky této změně schopny konkurovat firmám velkým. Tradiční model velké firmy, zahrnující velké množství činností (vývoj, návrh a výroba dílčích komponentů, montáž výrobků, uvádění na trh atd.), postupně přestává být konkurenceschopný, a dochází tak ke změně charakteru a významu velkých firem pro regionální rozvoj. Velká firma dnes již přestává mít charakter jedné nebo několika velkých továren, kde probíhají všechny činnosti spojené s konečnou produkcí (výzkum, vývoj,

konstrukce, výroba, řízení, marketing). Mnohem více se dnes velká firma podobá síti mnoha dílčích subjektů specializujících se na určitou konkrétní činnost, přičemž jednotlivé dílčí subjekty nemusí být fakticky spojeny s firmou, pod jejímž názvem se prodává daný výrobek. Proto podle Adámka v současnosti již nelze nahlížet na velkou firmu jako na klíčový subjekt regionálního rozvoje. Přítomnost velké firmy v regionu dnes totiž neznamená přítomnost celé nebo většinové části dané firmy, ale spíše přítomnost dílčí části sítě subjektů.

Proto se pozornost a podpora stále více obrací na malé a střední podniky, přestože jejich přínos pro regionální rozvoj není jednoznačný. Hlavní přínos MSP pro region lze spatřovat ve vysoké flexibilitě, inovativnosti, nadprůměrnému příspěvku k tvorbě pracovních míst či vytváření podnikatelského klima a udržování konkurenčního prostředí v regionu. MSP tak hrají klíčovou roli při tvorbě pracovních příležitostí, působí jako faktor sociální stability a ekonomického rozvoje. Na druhé straně lze spatřovat i jistá negativa MSP vycházející zejména z jejich velikosti a zranitelnosti. Jedná se například o omezený přístup ke kapitálu, závislost na jednom nebo několika málo odběratelích, omezená možnost dosahování výnosů z rozsahu apod.

Podnikatelské prostředí

Podnikatelské prostředí představuje téměř ve všech regionech velmi významný faktor jejich rozvoje. Podnikatelské prostředí se vyznačuje existencí podnikatelských prostor (výrobních areálů, volných pozemků, budov, kancelářských prostor aj.), inkubačních center neboli podnikatelských inkubátorů pro začínající podnikatele, průmyslových a podnikatelských zón či institucí na podporu podnikání (podnikatelské, hospodářské komory, agentury pro regionální rozvoj).

Odvětvová struktura

Dalším faktorem, který má vliv na rozvoj regionu, je odvětvová struktura jeho hospodářství. Příznivá pro region je převažující míra vyspělých a technologicky založených odvětví. Ta přináší poptávku po kvalifikované pracovní síle, investice do vzdělávání, rozvoj lidských zdrojů, růst úrovně příjmů domácností, investice do výzkumu a vývoje, růst produktivity apod. Naopak v regionech s ekonomickou strukturou montážního charakteru či regionech s převažující mírou upadajících odvětví se lze setkat s nízkou poptávkou po kvalifikované pracovní síle, což může vést k úbytku investic do vzdělávání a

stagnaci či poklesu kvality lidských zdrojů. To spolu se snížením mezd a koupěschopnou poptávkou vede k dalšímu zaostávání regionu.

Přímé zahraniční investice

Příchozí přímé zahraniční investice (dále jen „PZI“) jsou zprostředkovaným (a zprostředkujícím) faktorem ekonomického rozvoje jak na regionální, tak i na národní úrovni. Příliv PZI závisí na souboru mnoha rozdílných charakteristik od geografických přes ekonomické až po sociální, přičemž je zpětně významně ovlivňuje. Lokalizace činnosti zahraničních investorů je z velké části určena rozdíly v kvalitě lidských zdrojů a dostupné infrastruktury. (Adámek a kol., 2006, s. 21-25)

PZI mohou mít na region jak pozitivní, tak i negativní dopady, jejich celkový efekt závisí na řadě faktorů. Hlavní přínos PZI je spojován především s výdaji na výzkum a vývoj, specifickými znalostmi a možným transferem vyspělých technologií, které jsou významným zdrojem růstu. Mezi další pozitivní efekty, které můžou PZI na regionální úrovni vyvolat, se řadí například tvorba nových pracovních míst (zejména u investic na zelené louce), subdodavatelské příležitosti pro místní podniky, nárůst exportu apod. Na druhou stranu PZI mohou v regionu vyvolat i negativní dopady, které spočívají v likvidaci místních podniků, snížení počtu pracovních míst v důsledku restrukturalizace převzatého podniku, tlaku na veřejné instituce či utlumení místních inovačních aktivit.

Cestovní ruch

Stále významnějším a nepostradatelnějším faktorem regionálního rozvoje se stává cestovní ruch, který představuje jedno z nejdynamičtější se rozvíjejících odvětví ekonomiky. V České republice se podíl cestovního ruchu na HDP pohybuje na úrovni 3 až 4 % (ČSÚ), v ekonomice cestovního ruchu je dle relevantních odhadů zaměstnáno okolo 13 % obyvatelstva. (Strategie regionálního rozvoje ČR, 2006, s. 61)

Přínosy cestovního ruchu na rozvoj regionu spočívají zejména v podpoře malého a středního podnikání, zvýšení zaměstnanosti, růstu příjmů místního i regionálního rozpočtu formou daní a poplatků, zachování původních tradic a kultur, ochraně životního prostředí. Cestovní ruch přináší regionu finanční prostředky, které mohou být následně využity pro financování investic nebo na podporu projektů na ochranu životního prostředí.

Dopady cestovního ruchu na rozvoj regionu mohou být ale i negativní, jedná se například o sezónní charakter práce, nerovnoměrnost tržeb během roku, závislost regionální ekonomiky na cestovním ruchu, znečištění životního prostředí či poškození památek vlivem překročení únosné míry návštěvnosti.

2.4 Věda, výzkum a inovace

Základem inovací je získávání a aplikace nových znalostí. Věda a výzkum představují hlavní zdroj generování nových znalostí, spolu s kvalitou lidských zdrojů tvoří základ inovačního potenciálu regionů. Věda a výzkum vykazují mimořádně silnou tendenci ke koncentraci do hlavních sídel ekonomiky, zatímco v nemetropolitních a periferních regionech je vědeckovýzkumná činnost (pokud vůbec nějaká existuje) soustředěna převážně v jednotlivých podnicích. Vzhledem k této skutečnosti disponují nemetropolitní a periferní regiony podstatně nižším inovačním potenciálem (výzkum a vývoj v jednotlivých podnicích je jednostranně zaměřen a nevyužívá výhod synergie a interakce s jinými vývojovými činnostmi). (Adámek a kol., 2006, s. 14)

Uvedení autoři upozorňují, že náklady na vlastní výzkum a vývoj jsou vysoké a ne každá firma si může tyto náklady dovolit. Význam pro inovační kapacitu regionu proto nespočívá pouze v existenci kvalitní vědeckovýzkumné základny, ale také v přístupu soukromé sféry k výsledkům vědeckovýzkumných institucí, čímž najdou tyto výsledky praktické uplatnění a přispějí ke zvýšení konkurenceschopnosti místních firem. Z tohoto důvodu je pro inovační potenciál podstatná vzájemná interakce jednotlivých aktérů v regionu, která posiluje šíření znalostí a inovací. Vzhledem k tomu, že neustálé vzájemné učení a předávání znalostí je považováno za klíčový faktor podporující tvorbu inovací, je důležitou podmínkou inovačního procesu také úzká spolupráce, jak mezi výzkumnými a vývojovými institucemi samotnými, tak mezi soukromým a veřejným sektorem.

Podle Adámka a kol. (2006, s. 16) je potenciál vědy a výzkumu výrazným způsobem ovlivňován také institucionální infrastrukturou, a to jak přímo sítí vzdělávacích a výzkumných institucí produkujících kvalifikované lidské zdroje a nové znalosti, tak také institucionální infrastrukturou ovlivňující a podporující spolupráci vědeckovýzkumných institucí a soukromých subjektů, a tím přemostňující výsledky akademického bádání do praxe. Významným vnějším faktorem je také legislativa, a to především otázka ochrany

duševního vlastnictví, která je jednou z nejdůležitějších institucí udržení ekonomické rentability náročných investic do vědy a výzkumu.

K podpoře vědy, výzkumu a inovací v regionu přispívá rozvoj lidských zdrojů, vytváření materiálního zázemí (podnikatelských inkubátorů, vědecko-technických parků, technologických a inovačních center), ale také například podpora spolupráce v oblasti inovací či rozvoj služeb pro inovace. Regiony s chybějící vědeckovýzkumnou základnou a minimální inovační aktivitou se obvykle vyznačují ekonomickým zaostáváním, naopak v regionech s kvalitní vědeckovýzkumnou základnou a vysokou mírou inovační aktivity dochází k růstu produktivity, konkurenceschopnosti regionální ekonomiky a podpoře regionálního rozvoje. Inovace se tak stávají stále významnějším faktorem regionálního rozvoje.

2.5 Faktory dopravní a technické infrastruktury

Technická infrastruktura

Dobrá vybavenost technickou infrastrukturou je jednou z nezbytných podmínek rozvoje regionu. Regiony řeší zejména zásobování území pitnou vodou, energiemi a plynem, telekomunikace a kanalizační sítě. Přičemž vybavenost území regionů základními sítěmi technické infrastruktury bývá obvykle rozdílná. Z kvalitní sítě technické infrastruktury těží zejména větší města, naopak menší obce, které základní infrastrukturou vybaveny nejsou, nemohou přilákat podnikatele, což vede k nerovnoměrnému rozvoji území regionu.

Dopravní infrastruktura

Názory na roli dopravní infrastruktury v regionálním rozvoji nejsou, i přes dlouhou dobu zkoumání této problematiky, jednotné. Lze se setkat s přístupy, které považují dopravní infrastrukturu za jeden z klíčových faktorů rozvoje regionů. Beran a Dlask (2005, s. 38) vnímají dopravní infrastrukturu jako jeden z hlavních indikátorů a předpokladů budoucího rozvoje území a regionů. Také Strategie regionálního rozvoje (2006, s. 43) považuje kvalitní dopravní infrastrukturu za limitující faktor rozvoje národního hospodářství i regionálního rozvoje, neboť umožňuje mobilitu výrobních faktorů. Podle Strategie regionálního rozvoje význam dopravní infrastruktury s potupující globalizací roste.

Na druhou stranu se můžeme setkat s názory, že dopravní infrastruktura je nutnou, ale nedostačující podmínkou ekonomického rozvoje regionu. Adámek a kol. (2006, s. 25) sice

uznávají dopravní infrastrukturu jako faktor, který ovlivňuje hospodářskou a sociální přitažlivost území, na druhou stranu ale dodávají, že v souvislosti se změnami ve světovém hospodářství (relativní) význam dopravní infrastruktury v regionálním rozvoji ustupuje.

V důsledku této nejednotnosti přístupů jsou dopravní infrastruktury přisuzovány jak pozitivní, tak neutrální a negativní vlivy na regionální rozvoj. Pozitivní efekt je spatřován převážně v expanzi výrobních činností, neutrální v tom, že tyto výrobní činnosti a následný ekonomický růst nevytváří infrastruktura přímo a nezávisle. Jako výrazný negativní vliv dopravní infrastruktury je chápána značná finanční náročnost na její vybudování a relativně malá návratnost nákladů do ní vložených. (Marada a kol., 2006, s. 1-2)

Působení dopravní infrastruktury na regionální rozvoj je možné dělit několika různými způsoby. Nejčastěji uváděnou je kategorizace podle Bruinsmi a Rietvelda¹ (1998) na vlivy přímé a nepřímé.

Do přímých vlivů řadí uvedení autoři působení vznikající využíváním dané komunikace, její údržbou a obsluhou. Do této skupiny řadí krátkodobé vlivy, tj. efekty způsobené samotnou výstavbou či zlepšováním infrastruktury (např. nárůst zaměstnanosti ve stavebnictví), dále efekty v podobě úspory paliva, času či vliv na životní prostředí (např. vystavení obyvatelstva hluku z dálnice, produkce škodlivin).

Nepřímé efekty zahrnují dlouhodobé vlivy dopravy a jsou dále členěny dle charakteristiky, kterou ovlivňují. Nejvýznamnějšími nepřímými efekty jsou vlivy na produktivitu regionální ekonomiky, kvalitu pracovní síly, lokalizaci firem, chování domácností či působení na ceny půdy.

Rozvoj dopravní infrastruktury, který s sebou přináší snížení dopravních nákladů a zjednodušení transportu zboží, ovlivňuje produktivitu firem. Tyto změny umožňují firmám jejich expanzi a využívání úspor z rozsahu, což se projeví v dalším nárůstu produktivity.

Pozitivní dopad dopravní infrastruktury na trh práce může být způsoben příchodem nových firem do regionu a vznikem nových pracovních míst. Negativní dopad se může projevit poklesem produkce místních podniků v důsledku nárůstu konkurence z okolních vyspělejších regionů.

¹ dle Marada a kol. (2006, s. 2-3)

Lokalizace firem je považována za jeden z významných projevů vybudování dopravní infrastruktury. Právě dopravní dostupnost je významným faktorem při rozhodování firem o svém umístění. Jistou konkurenční výhodou je pro region nejen kvalitní dopravní infrastruktura, ale také dopravní napojení na hlavní ekonomická centra (např. Středočeský a Plzeňský kraj na Prahu).

Jedním z nepřímých vlivů dopravní infrastruktury je působení na domácnosti, a to zejména prostřednictvím ovlivnění situace na trhu práce či zlepšením vyjížděky za prací (zkrácení dojezdové doby, snížení nákladů).

Posledním nepřímým dopadem, který Bruinsma a Rietveld uvádějí, je cena půdy, která může vlivem nové infrastruktury růst (např. plochy v blízkosti nově vybudované infrastruktury vhodné pro výstavbu firem), stagnovat (např. pozemky ve větší vzdálenosti od dopravní komunikace) i klesat (např. pozemky v těsné blízkosti nové komunikace určené na bytovou výstavbu).

Uvedené vymezení se zaměřuje na hlavní dopady dopravní infrastruktury na region, přesto lze nalézt i další oblasti, které může dopravní infrastruktura výrazně ovlivňovat. Dopravní infrastruktura může mít pozitivní i negativní vliv na cestovní ruch či kvalitu životního prostředí. Přestože míra přínosu dopravní infrastruktury v regionálním rozvoji je předmětem diskuzí a názory na tento problém se neshodují, je nesporné, že dopravní infrastruktura a její kvalita určitým způsobem ovlivňuje region, jeho obyvatele, ekonomickou výkonnost a přitažlivost.

2.6 Institucionální faktory

Jak již bylo uvedeno, na rozvoj regionu má dopad také charakter hospodářské politiky státu, ale také působení regionálních veřejných institucí a úroveň poskytovaných veřejných služeb.

Jedním z exogenních faktorů rozvoje regionu je národní institucionální rámec, tvořený jednotlivými státními politikami (regionální, fiskální, monetární, průmyslová, vědecko-výzkumná, politika zaměstnanosti atd.), ale také zákony a ostatními právními předpisy. Po vstupu ČR do EU mají na rozvoj regionu vliv nejen státní orgány, ale také instituce EU, a to zejména svými záměry a opatřeními v oblasti regionální politiky.

Naopak jedním z endogenních faktorů je působení lokálních a regionálních institucí veřejné správy, plnění jejich funkcí při výkonu služeb obyvatelstvu, alokace finančních prostředků v rámci regionu, vytváření podmínek pro regionální rozvoj a získávání investorů či schopnost využívání evropských fondů.

2.7 Měkké faktory

Měkké nebo také nehmotné, soft faktory jsou faktory, které ovlivňují zejména kvalitu života obyvatel regionu. Mezi tyto faktory se řadí například sociální prostředí, atraktivnost podmínek pro bydlení, zdravotnická péče, volnočasové aktivity, kulturní a sportovní možnosti a akce, možnosti rekreace, parky a městská zeleň, vzhled měst a obcí, bezpečnost apod.

V rámci sociálního prostředí má na rozvoj regionu vliv například důchodová situace domácností, kupní síla a úroveň spotřeby obyvatelstva, zdravotnické a sociální instituce a kapacita a rozmístění jejich sítě v regionu. Velký vliv na rozhodování obyvatel může mít například dostupnost mateřských škol, domovů pro seniory či pečovatelské služby.

Vliv na rozvoj regionu má také společenské, kulturní a sportovní vyžití obyvatel, které je ovlivněno sítí a kapacitou společenských, kulturních a sportovních zařízení, jejich cenovou dostupností či frekvencí společenských, kulturních a sportovních akcí.

Všechny výše uvedené faktory mohou mít vliv na lokalizační rozhodování obyvatel, a tím i rozvoj regionu. Regiony tak mohou usilovat o stabilizaci své populace a zlepšení jejího sociálního profilu zvýšením své atraktivity pro mladé, kvalifikované a aktivní obyvatele. Toho lze dosáhnout mj. atraktivitou podmínek pro bydlení, dostupností mateřských škol, rozmanitou nabídkou volnočasových aktivit, kulturní rozmanitostí, širokou nabídkou sportovního vyžití apod.

3 Charakteristika a strategie rozvoje Pardubického kraje

3.1 Základní charakteristika Pardubického kraje

Před samotnou analýzou je vhodné uvést některé základní údaje o zkoumaném regionu, tedy o Pardubickém kraji. Pardubický kraj se nachází ve východní části Čech, sousedí s krajem Středočeským, Královéhradeckým, Olomouckým, Jihomoravským a krajem Vysočina. Část severovýchodní hranice kraje je zároveň i státní česko-polskou hranicí. Poloha kraje je znázorněna na obrázku 1-1. Spolu s krajem Královéhradeckým a Libereckým tvoří Pardubický kraj oblast soudržnosti NUTS 2 Severovýchod.

Svou rozlohou 4 519 km² (5,7 % rozlohy ČR) je Pardubický kraj pátým nejmenším krajem ČR. Z celkové výměry kraje připadá 60,3 % na zemědělskou půdu, přitom orná půda tvoří 44,0 %. Lesní pozemky pokrývají 29,6 % rozlohy kraje.¹

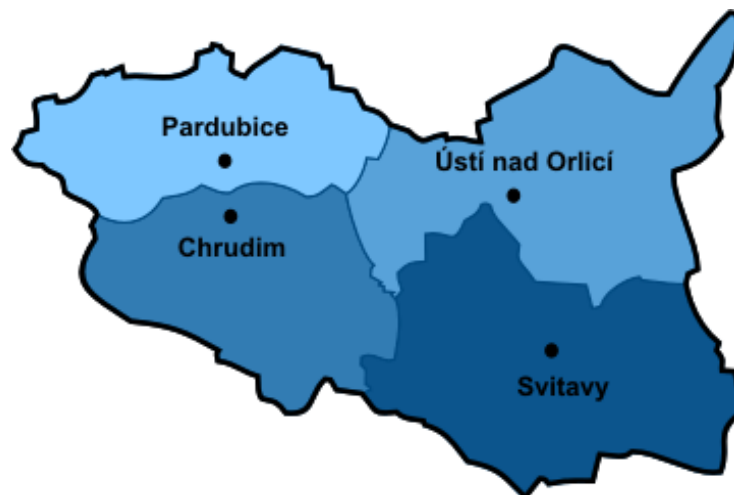
Ke konci roku 2010 žilo na území Pardubického kraje 517 164 obyvatel, ve srovnání s rokem 2009 populace kraje vzrostla o 835 osob, přesto je Pardubický kraj čtvrtým nejméně lidnatým krajem České republiky.²

Pardubický kraj je složený ze čtyř okresů: Chrudim, Pardubice, Svitavy a Ústí nad Orlicí – obrázek 3-1. Kraj měl k 1. 1. 2010 celkem 451 obcí, z toho 15 obcí s rozšířenou působností a 26 obcí s pověřeným obecním úřadem. Z celkového počtu obcí je 36 měst a 9 městysů. Sídlním městem kraje je statutární město Pardubice.³

¹ Český statistický úřad. Pardubický kraj [online]. 2010 [cit. 2010-01-16]. Charakteristika Pardubického kraje. Dostupné z WWW: [http://www.czso.cz/x/redakce.nsf/i/charakteristika_pardubickeho_kraje_\(udaje_za_rok_2009\)](http://www.czso.cz/x/redakce.nsf/i/charakteristika_pardubickeho_kraje_(udaje_za_rok_2009)).

² Český statistický úřad. Pardubický kraj [online]. 2011 [cit. 2011-03-26]. Obyvatelstvo v Pardubickém kraji a jeho okresech v roce 2010. Dostupné z WWW: http://www.czso.cz/x/redakce.nsf/i/obyvatelstvo_v_pardubickem_kraji_a_jeho_okresech_v_roce_2010.

³ Český statistický úřad. Pardubický kraj [online]. 2010 [cit. 2010-11-06]. Města a obce. Dostupné z WWW: http://www.pardubice.czso.cz/x/redakce.nsf/i/mesta_a_obce.

Zdroj: Český statistický úřad, Pardubický kraj - okresy

Obrázek 3-1: Okresy Pardubického kraje

V Pardubickém kraji najdeme mnoho historických a kulturních památek, pamětihodností a přírodních zajímavostí, které podporují cestovní ruch. Patří mezi ně například CHKO Železné hory, CHKO Žďárské vrchy, CHKO Orlické hory, oblast Polabí či masív Králického Sněžníku, kde se nachází nejvyšší bod Pardubického kraje a zároveň třetí nejvyšší hora ČR – Kralický Sněžník (1423 m n. m.). Ke třem největším vodním plochám kraje patří Sečská přehrada (na Chrudimce), dále Bohdanečský rybník (na Opatovickém kanále) a vodní nádrž Pastviny (na Divoké Orlici). Nejdelsí řekou kraje je Chrudimka (104,4 km), dále tudy protékají řeky Labe, Loučná, Tichá a Divoká Orlice, Svitava aj. Mezi významné architektonické památky kraje patří například středověké hrady Kunětická hora, Lichnice, Rychmburk či Litice, zámky Nové Hrady, Častolovice a Litomyšl.¹

Hospodářský význam kraje určují především průmyslové podniky zaměřené na průmysl elektrotechnický, chemický, textilní, strojírenský, energetiku a stavebnictví. Celostátní význam Pardubického kraje je zdůrazněn tratí evropského železničního rychlostního koridoru s důležitými křižovatkami Pardubice a Česká Třebová.²

¹ Pardubický kraj [online]. 2008 [cit. 2010-09-12]. O kraji. Dostupné z WWW: <http://www.pardubickykraj.cz/index.asp?thema=2613&category>.

² Program rozvoje Pardubického kraje, Popis kraje a hlavní geografické údaje (2006, s. 6)

3.2 Strategické plánování rozvoje Pardubického kraje

Pro analýzu a zhodnocení hlavních faktorů rozvoje Pardubického kraje je nezbytné se seznámit s hlavními strategickými a programovými dokumenty, které se orientují na rozvoj kraje. Tyto dokumenty budou sloužit jako významný zdroj informací pro následnou analýzu faktorů rozvoje kraje.

3.2.1 Strategie rozvoje Pardubického kraje

Strategie rozvoje Pardubického kraje (dále je „SRPK“) je základním koncepčním dokumentem, ve kterém je v dlouhodobém horizontu formulován přístup kraje k podpoře rozvoje jeho územního obvodu.

SRPK určuje strategickou vizi: *„Hospodářský růst kraje bude zajišťován na principu podpory lidských činností směřujících k trvalé ochraně a udržování zdravého životního prostředí a rovnováhy ekologických systémů. Musí být dosaženo rovnováhy pracovních a bytovacích možností a musí být vytvořeny podmínky spravedlivého a rovnoprávného přístupu obyvatel k poskytování vzdělávacích, zdravotních, sociálních a ostatních veřejných služeb ve všech obcích a mikroregionech kraje. Kvalita dopravních sítí a technické infrastruktury území musí umožnit rozvoj různorodých žádoucích hospodářských aktivit.“* Dosažení této vize je zajišťováno v šesti základních problémových oblastech. V rámci těchto oblastí jsou navrženy soustavy cílů, směrů a aktivit, kterými bude těchto cílů dosahováno. Soustavy cílů SRPK jsou uvedeny v příloze č. 1.

SRPK byla schválena Regionální koordinační skupinou dne 23. 6. 1999 a představuje výchozí strategický dokument, který je základem pro zpracování rozvojových programů.

3.2.2 Program rozvoje Pardubického kraje

Program rozvoje Pardubického kraje (dále jen „PRPK“) byl schválen usnesením zastupitelstva dne 21. 9. 2006. PRPK navazuje na Strategii rozvoje Pardubického kraje, konkretizuje strategické cíle a rozvojové aktivity, určuje jejich nositele a stanovuje způsob financování a implementace. Program rozvoje kraje představuje základní střednědobý programový dokument, který slouží k podpoře regionálního rozvoje. Na základě socioekonomické analýzy jsou zde definovány hlavní směry rozvoje, vymezeny regiony, jejichž rozvoj je třeba podporovat, a dále definovány priority rozvoje občanské

vybavenosti, infrastruktury, životního prostředí, sociální politiky, vzdělávání a dalších odvětví v samostatné působnosti kraje. (Synková, 2009, s. 14-15)

PRPK určuje sedm pilířů, které představují prioritní oblasti:

- 1. rozvojový pilíř – prosperující ekonomika,
- 2. rozvojový pilíř – kvalitní územně technické podmínky,
- 3. rozvojový pilíř – kvalita života,
- 4. rozvojový pilíř – venkovský prostor a zemědělství,
- 5. rozvojový pilíř – zdravé životní prostředí,
- 6. rozvojový pilíř – centrum cestovního ruchu,
- 7. rozvojový pilíř – komunikující a dobře spravovaný kraj.

V rámci těchto sedmi prioritních oblastí jsou vymezeny specifické cíle a opatření, která mají vést k jejich dosažení (příloha č. 2). V rámci každého opatření je popsána výchozí situace, jsou stanoveny cíle daného opatření a aktivity naplňující toto opatření.

3.2.3 Ostatní dokumenty ovlivňující regionální rozvoj

Na úrovni krajů existují i další dokumenty, které přispívají k rozvoji regionu v dané oblasti. V rámci Pardubického kraje se jedná zejména o Regionální inovační strategii Pardubického kraje a Strategii rozvoje cestovního ruchu v Pardubickém kraji. Na rozvoj kraje mají zásadní vliv také strategické a programové dokumenty na úrovni obcí, mikroregionů, regionů soudržnosti a státu.

4 Analýza faktorů rozvoje Pardubického kraje

Jedním ze základních předpokladů pro efektivní regionální politiku je analýza faktorů regionálního rozvoje, tj. identifikace a zhodnocení klíčových determinantů, které mají stimulační dopady na regionální rozvoj. Cílem této analýzy je nejprve určit význam jednotlivých faktorů rozvoje Pardubického kraje a následně zhodnotit objem finančních prostředků vynaložený na tyto faktory. Pro hodnocení významnosti faktorů rozvoje byla zvolena Saatyho metoda stanovení vah kritérií. Před samotnou analýzou je zapotřebí si tuto metodu nastínit.

4.1 Saatyho metoda stanovení vah kritérií

Pro analýzu faktorů rozvoje Pardubického kraje byla využita Saatyho metoda. Tato metoda slouží ke stanovení vah kritérií a je založena na párovém srovnání. Podle Fotra a kol. (2010, s. 171) lze metodu rozdělit do dvou kroků. Prvním krokem je zjištění preferenčních vztahů, včetně velikosti této preference, pro každou z dvojic kritérií. Saaty doporučuje využít pro vyjádření velikosti preferencí bodovou stupnici uvedenou v tabulce 4-1.

Počet bodů	Deskriptor
1	Kritéria jsou stejně významná
3	První kritérium je slabě významnější než druhé
5	První kritérium je dosti významnější než druhé
7	První kritérium je prokazatelně významnější než druhé
9	První kritérium je absolutně významnější než druhé

Zdroj: Fotr a kol.(2010, s. 172)

Tabulka 4-1: Saatyem doporučená bodová stupnice s deskriptory

Kritéria jsou uspořádána v tabulce, v jejíchž řádcích a sloupcích jsou zapsána kritéria ve stejném pořadí. Hodnotitel provádí párové srovnání pro každou z dvojic kritérií. Při stanovení preferencí používá preferenční stupnici, která nemusí být celočíselná (např. může říci, že jedno kritérium je 1,5krát významnější než kritérium druhé). Výsledkem tohoto kroku je získání pravé části matice velikostí preferencí, někdy označovaná jako Saatyho matice. Jestliže tuto matici označíme S , pak její další prvky získáme podle vztahů:

$$s_{ii} = 1; \quad i=1, 2, \dots, k;$$

$$s_{ji} = \frac{1}{s_{ij}}; \quad i=1, 2, \dots, k.$$

Dopočítáním všech prvků získáme kompletní Saatyho matici¹:

$$\mathbf{S} = \begin{bmatrix} 1 & s_{12} & \cdots & s_{1k} \\ 1/s_{12} & 1 & \cdots & s_{2k} \\ \vdots & \vdots & \ddots & \vdots \\ 1/s_{1k} & 1/s_{2k} & \cdots & 1 \end{bmatrix}.$$

Prvky s_{ij} Saatyho matice jsou interpretovány jako odhad podílů vah kritérií v_i a v_j , takže platí²:

$$s_{ij} \approx \frac{v_i}{v_j}.$$

Druhým krokem Saatyho metody je určení vah kritérií. Podle Fotra a kol. (2010, s. 172) je možné váhy kritérií stanovit s využitím znalosti Saatyho matice exaktními nebo aproximativními způsoby. K exaktním přístupům patří postup navržený Saatyem, který je založen na výpočtu vlastního vektoru matice relativních důležitostí, nebo metoda nejmenších čtverců. Oba tyto postupy jsou však početně náročnější a předpokládají softwarovou podporu. Jednodušeji lze stanovit váhy kritérií aproximativními postupy. Značně hrubé odhady vah kritérií lze získat např. tím, že sečteme prvky v každém řádku Saatyho matice a vydělíme je součtem všech prvků této matice. Dobré odhady vah odpovídajících kritérií lze získat z geometrických průměrů řádků Saatyho matice:

$$g_i = \sqrt[k]{\prod_{j=1}^k s_{i,j}}; \quad i, j= 1, 2, \dots, k.$$

Hledané váhy získáme normalizací těchto řádkových geometrických průměrů:

$$v_i = \frac{g_i}{\sum_{i=1}^k g_i}; \quad i, j= 1, 2, \dots, k.$$

Výsledkem Saatyho metody je určení váhy každého kritéria, která vyjadřuje význam daného kritéria.

¹ Houška (2007)

² Fotr, Dědina, Hružová (2000, s. 127)

4.2 Faktory rozvoje Pardubického kraje

Cílem analýzy je na základě Saatyho metody určit váhy (významnost) jednotlivých faktorů rozvoje Pardubického kraje. Analýza faktorů rozvoje Pardubického kraje vychází z výše uvedené klasifikace faktorů regionálního rozvoje. V analýze se bude uvažovat následujících čtrnáct základních faktorů:

- F1 geografické a přírodní podmínky,
- F2 vzdělanost obyvatel,
- F3 demografická struktura,
- F4 migrace,
- F5 organizační forma a velikost firem,
- F6 podnikatelské prostředí,
- F7 odvětvová struktura,
- F8 přímé zahraniční investice,
- F9 cestovní ruch,
- F10 věda, výzkum a inovace,
- F11 technická infrastruktura,
- F12 dopravní infrastruktura,
- F13 institucionální faktory (charakter hospodářské politiky státu, působení regionálních veřejných institucí, úroveň poskytovaných veřejných služeb),
- F14 měkké faktory (sociální prostředí, atraktivnost podmínek pro bydlení, volnočasové aktivity, kultura, sport, rekreace atp.).

Ke stanovení významnosti těchto faktorů v rozvoji Pardubického kraje byla použita Saatyho metoda párového porovnávání. Za účelem stanovení bodového ohodnocení jednotlivých faktorů byli osloveni odborníci z Krajského úřadu Pardubického kraje a z městských úřadů obcí sídlících v Pardubickém kraji. Jednalo se zejména o pracovníky odboru územního plánování a regionálního rozvoje, se kterými byly uskutečněny řízené rozhovory. Výslednou Saatyho matici vytvořila autorka práce na základě těchto pohovorů a na základě studia programových a strategických dokumentů Pardubického kraje. Sestavená Saatyho matice je zobrazena v tabulce 4-2. Po sestavení Saatyho matice je možné dopočítat pomocí geometrických průměrů váhy jednotlivých faktorů – tabulka 4-3.

	F1	F2	F3	F4	F5	F6	F7	F8	F9	F10	F11	F12	F13	F14
F1	1	3	5	7	7	3	7	5	5	3	5	3	3	3
F2	1/3	1	5	7	7	1/3	7	5	3	1/3	3	1/3	1/3	3
F3	1/5	1/5	1	3	5	1/5	3	1/3	1/5	1/5	1/3	1/5	1/5	1/3
F4	1/7	1/7	1/3	1	3	1/7	1/3	1/3	1/5	1/7	1/5	1/7	1/7	1/5
F5	1/7	1/7	1/5	1/3	1	1/7	1/3	1/5	1/5	1/7	1/5	1/7	1/7	1/5
F6	1/3	3	5	7	7	1	7	5	5	1	5	1/3	3	3
F7	1/7	1/7	1/3	3	3	1/7	1	1/3	1/5	1/7	1/5	1/7	1/7	1/5
F8	1/5	1/5	3	3	5	1/5	3	1	1/3	1/5	1/3	1/5	1/5	1/3
F9	1/5	1/3	5	5	5	1/5	5	3	1	1/5	3	1/5	1/3	1/3
F10	1/3	3	5	7	7	1	7	5	5	1	5	1/3	3	3
F11	1/5	1/3	3	5	5	1/5	5	3	1/3	1/5	1	1/5	1/3	1/3
F12	1/3	3	5	7	7	3	7	5	5	3	5	1	3	3
F13	1/3	3	5	7	7	1/3	7	5	3	1/3	3	1/3	1	3
F14	1/3	1/3	3	5	5	1/3	5	3	3	1/3	3	1/3	1/3	1

Zdroj: vlastní zpracování na základě konzultací s pracovníky Krajského úřadu Pardubického kraje a městských úřadů obcí v Pardubickém kraji

Tabulka 4-2: Saatyho matice faktorů rozvoje Pardubického kraje

	g_i	v_i
F1	3,848	0,187
F2	1,632	0,079
F3	0,464	0,023
F4	0,263	0,013
F5	0,209	0,010
F6	2,599	0,126
F7	0,308	0,015
F8	0,563	0,027
F9	0,925	0,045
F10	2,599	0,126
F11	0,762	0,037
F12	3,289	0,160
F13	1,910	0,093
F14	1,207	0,059
Σ	20,578	1,000

Zdroj: vlastní výpočty

Tabulka 4-3: Váhy jednotlivých faktorů rozvoje Pardubického kraje

Kompletní přehled faktorů rozvoje Pardubického kraje seřazených podle jejich významu je uveden v tabulce 4-4.

Pořadí	Faktor	Váha
1.	geografické a přírodní podmínky	0,187
2.	dopravní infrastruktura	0,160
3. – 4.	podnikatelské prostředí	0,126
3. – 4.	věda, výzkum a inovace	0,126
5.	institucionální faktory (charakter hospodářské politiky státu, působení regionálních veřejných institucí, úroveň poskytovaných veřejných služeb)	0,093
6.	vzdělanost obyvatel	0,079
7.	měkké faktory (sociální prostředí, atraktivnost podmínek pro bydlení, volnočasové aktivity, kultura, sport, rekreace)	0,059
8.	cestovní ruch	0,045
9.	technická infrastruktura	0,037
10.	přímé zahraniční investice	0,027
11.	demografická struktura	0,023
12.	odvětvová struktura	0,015
13.	migrace	0,013
14.	organizační forma a velikost firem	0,010

Zdroj: vlastní zpracování

Tabulka 4-4: Pořadí a váhy faktorů rozvoje Pardubického kraje

Z analýzy vyplývá, že za nejvýznamnější faktor rozvoje Pardubického kraje jsou považovány geografické a přírodní podmínky, a to zejména poloha regionu. Pardubický kraj se nachází 100 km od Prahy, také těží ze své geografické polohy, která umožňuje propojení silniční, železniční, letecké a vodní dopravy. Právě dopravní infrastruktura je vnímána jako druhý nejvýznamnější faktor rozvoje kraje. V dopravní infrastruktuře a propojení uvedených druhů dopravy spatřuje Pardubický kraj velký potenciál budoucího rozvoje. Mezi další významné faktory je možné zařadit podnikatelské prostředí, vědu, výzkum a inovace, institucionální faktory, vzdělanost obyvatel, měkké faktory či cestovní ruch. Naopak z analýzy vyplývá, že méně významná pro rozvoj Pardubického kraje je odvětvová struktura hospodářství, migrace či organizační forma a velikost firem.

4.3 Alokace finančních prostředků na rozvojové projekty Pardubického kraje

Dalším úkolem práce je posoudit, zda v rámci Pardubického kraje dochází k alokaci finančních prostředků na projekty týkající se právě těch faktorů, které jsou vnímány jako nejvýznamnější. Je nutné si uvědomit, že ne všechny faktory jsou ovlivnitelné. Právě například polohu regionu, která je vnímána jako nejvýznamnější faktor rozvoje kraje, nemůže kraj nijak ovlivnit, tudíž nelze předpokládat, že by na daný faktor vynakládal největší objem finančních prostředků.

V tabulce 4-5 jsou uvedeny výdaje Pardubického kraje v roce 2010 do vybraných oblastí. Z tabulky je patrné, že největší objem výdajů je určen na oblast rozvoje kraje, tyto výdaje jsou tvořeny zejména výdaji na projekty, které jsou spolufinancované dotacemi z EU, a tak velká část těchto výdajů je kryta příjmy z fondů EU. V rámci této oblasti jsou financovány projekty s nejrůznějším zaměřením.

Oblast	Výdaje celkem	z toho			
		běžné	kapitálové	na projekty EU	granty
Rozvoj kraje	1 074,0	12,8	5,8	1 047,0	8,7
Doprava	1 027,2	908,9	118,3	-	-
Zdravotnictví	310,1	223,9	82,5	2,0	1,7
Školství	281,6	273,3	-	-	8,4
Sociální věci	190,8	107,2	14,6	52,0	17,0
ŽP a zemědělství	166,8	92,1	62,2	10,5	2,0
Kultura	121,6	101,9	13,5	-	6,2
Rozvoj lidských zdrojů	2,9	2,9	-	-	-

Zdroj: Rozpočet Pardubického kraje na rok 2010, Krajský úřad Pardubického kraje

Tabulka 4-5: Výdaje Pardubického kraje do vybraných oblastí v roce 2010 v mil. Kč

Mezi další oblasti, na které kraj vynakládá největší množství finančních prostředků, patří doprava, zdravotnictví, školství a sociální věci. Většina výdajů v těchto oblastech je tvořena výdaji běžnými a jejich výše i struktura se do velké míry odvíjí od rozsahu odpovědnosti kraje za uvedené oblasti a rozsahu pravomocí, které mu byly svěřeny. Proto nelze jednoznačně určit, jaká část z těchto celkových výdajů by měla mít pozitivní vliv na rozvoj kraje. Podle Programu rozvoje Pardubického kraje však existují dvě oblasti finančních prostředků, které jsou určeny zejména na projekty, které mají příznivý vliv na

rozvoj kraje. Jedná se o grantovou politiku Pardubického kraje a objem finanční podpory získané prostřednictvím Regionálního operačního programu NUTS 2 Severovýchod (dále jen „ROP SV“).

4.3.1 Grantová politika Pardubického kraje

Jednou z oblastí, kterou Pardubický kraj považuje za nezbytnou v souvislosti s naplňováním Programu rozvoje Pardubického kraje, je grantová politika Pardubického kraje. Již z tabulky 4-5 je patrné, že objem finančních prostředků na grantovou politiku je v porovnání s ostatními výdaji mnohem nižší. Granty jsou každoročně vypisovány téměř ve všech oblastech – tabulka 4-6. Podpora prostřednictvím grantů je zaměřena zejména na měkké faktory regionálního rozvoje. Grantové programy podporují například poskytování sociální péče prostřednictvím občanských sdružení a obecně prospěšných společností, sportovní, volnočasové a kulturní aktivity, zdravý životní styl apod. Finanční prostředky z grantů nejsou určeny pouze na podporu měkkých faktorů, ale také například na podporu cestovního ruchu či životního prostředí. Kompletní rozpis grantových programů Pardubického kraje je uveden v příloze č. 3.

Oblast	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Sociální věci	7 000	17 000	17 000	17 000	17 000	17 000
Strategický rozvoj	10 150	10 150	10 150	10 150	8 700	10 006
Školství, mládež a sport	10 750	10 750	10 750	10 750	8 360	6 558
Kultura a památková péče	8 000	8 000	8 000	8 000	6 210	4 871
Životní prostředí	2 000	2 000	2 600	2 600	2 020	1 585
Zdravotnictví	2 100	2 100	2 100	2 200	1 710	990
Kancelář hejtmána	800	800	800	800	620	486
Celkem	40 800	50 800	51 400	51 500	44 620	41 496

Zdroj: Rozpočty Pardubického kraje 2006–2011, Krajský úřad Pardubického kraje

Tabulka 4-6: Rozpis rozpočtu grantů Pardubického kraje v letech 2006–2010 v tis. Kč

4.3.2 Projekty spolufinancované z fondů EU

Vstup České republiky do Evropské unie znamenal pro regiony v ČR další zdroj pro financování rozvojových projektů, a znamenal tak i významný impuls pro realizaci mnohých projektů na území Pardubického kraje. Pardubický kraj a další aktéři kraje mají v období 2007–2013 možnost čerpat finanční prostředky ze strukturálních fondů

prostřednictvím tematických operačních programů nebo Regionálního operačního programu NUTS 2 Severovýchod.

Sám Pardubický kraj se snaží vyvíjet značnou aktivitu v rámci přípravy a realizace svých projektů v jednotlivých operačních programech. V rámci tohoto procesu došlo v roce 2009 k vytvoření databáze obsahující 89 projektů v celkovém objemu potenciální dotace z evropských fondů ve výši 3 852 mil. Kč. Projekty jsou postupně připravovány a uplatňovány ve vyhlášených výzvách v rámci jednotlivých operačních programů. Podle podmínek programu obdrží projekty doporučené k financování ještě určitou výši (5 až 7,5 % z celkových uznatelných výdajů) dotace ze státního rozpočtu. Postupně jsou tyto projekty schvalovány, připravovány k realizaci nebo realizovány.¹ Plánované investice Pardubického kraje dle jednotlivých oblastí spolufinancovaných z dotací EU jsou znázorněny v tabulce 4-7.

Oblast	Celkem	Z toho EU
Doprava	2 075	1 763
Zdravotnictví	906	770
Školství a vzdělávání	675	562
Sociální oblast	506	430
Regionální rozvoj a cestovní ruch	157	120
Životní prostředí a zemědělství	136	116
Kultura	131	92
Celkem	4 586	3 852

Zdroj: Závěrečný účet Pardubického kraje za rok 2009, Krajský úřad Pardubického kraje

Tabulka 4-7: Předběžné náklady projektů Pardubického kraje spolufinancovaných z dotací EU v mil. Kč

Z tabulky vyplývá, že největší objem finančních prostředků v rámci projektů dotovaných z EU Pardubický kraj investuje do dopravní infrastruktury, kterou považuje za jeden z nejvýznamnějších faktorů rozvoje svého území. Mnoho projektů je realizováno také v oblasti měkkých faktorů, tedy ve zdravotnictví, sociální oblasti či kultuře. Velký objem prostředků je vynakládán i do oblasti školství a vzdělávání s cílem přispět k růstu vzdělanosti obyvatel. Pardubický kraj za pomoci EU realizuje rovněž mnoho projektů, které podporují kvalitu životního prostředí a cestovní ruch v regionu. Naopak menší

¹ Závěrečný účet Pardubického kraje za rok 2009 (2010, s. 18)

pozornost Pardubického kraje i menší objem finančních prostředků je věnován faktorům, které se umístily na třetím až čtvrtém místě, tedy podnikatelskému prostředí a podpoře výzkumu, vývoje a inovací.

Pardubický kraj však není jediným subjektem, který může čerpat dotace z fondů EU. Také obce, neziskové organizace i soukromé subjekty mohou získat finanční prostředky z fondů na rozvojové projekty. I když úplné údaje nejsou k dispozici, lze odhadnout, že v rámci současného plánovacího období byly subjektům z území Pardubického kraje k polovině roku 2010 schváleny finanční prostředky z tematických operačních programů minimálně ve výši 13 mld. Kč.¹ Přestože tematické operační programy představují pro území kraje významný zdroj prostředků na rozvojové projekty, Pardubický kraj poukazuje na jejich tematickou roztržitost vyvolávající problémy při snaze komplexního řešení rozvoje území.

Pardubický kraj a jeho subjekty mají možnost čerpat dotace také z Regionálního operačního programu NUTS 2 Severovýchod. K 31. 12. 2010 bylo v Pardubickém kraji zaregistrováno 299 projektových žádostí o poskytnutí dotace v rámci ROP SV s celkovým požadavkem finančních prostředků ze strukturálních fondů ve výši 7 405 mil. Kč. Výbor regionální rady schválil 167 projektů z Pardubického kraje s celkovým požadavkem 4 887 mil. Kč. Na základě ponížení celkových způsobilých výdajů u již schválených projektů, které jsou ve fázi realizace, a v důsledku dalších okolností (např. odstoupení žadatele z realizace, nepodepsání smlouvy z důvodu nesplnění podmínek) došlo ke snížení počtu projektů schválených k podpoře z ROP SV na 161 a snížení výše dotace na 4 345 mil. Kč.² Projekty financované z ROP SV jsou zaměřené na rozvoj dopravní infrastruktury, měst a venkova, cestovního ruchu a podnikatelského prostředí. Rozdělení schválených projektů mezi tyto oblasti naleznete v tabulce 4-8.

¹ Aktualizace Programu rozvoje Pardubického kraje (2010, s. 42)

² Měsíční analýza ROP SV prosinec 2010 (2011, s. 16-18)

Prioritní osa/oblast podpory	Počet projektů	Částka celkem (v tis. Kč)
Prioritní osa 1 – Rozvoj dopravní infrastruktury		
1.1. Rozvoj regionální silniční dopravní infrastruktury	7	992 446
1.2. Podpora projektů zlepšujících dopravní obslužnost území	10	322 120
1.3. Rozvoj veřejných mezinárodních letišť	1	214 198
Celkem	18	1 528 764
Prioritní osa 2 – Rozvoj měst a venkovských oblastí		
2.1. Rozvoj regionálních center	4	143 549
2.2. Rozvoj měst	25	656 834
2.3. Rozvoj venkova	39	564 084
Celkem	68	1 364 467
Prioritní osa 3 – Cestovní ruch		
3.1 Rozvoj základní infrastruktury a doprovodních aktivit v oblasti cestovního ruchu	50	1 242 087
3.2 Marketingové a koordinační aktivity v oblasti CR	16	62 263
Celkem	66	1 304 350
Prioritní osa 4 – Rozvoj podnikatelského prostředí		
4.1. Rozvoj infrastruktury pro podnikání	7	131 960
4.2. Podpora rozvoje a spolupráce firem se SŠ a učilišti a dalšími regionálními vzdělávacími institucemi	2	15 106
Celkem	9	147 066
CELKEM	161	4 344 647

Zdroj: Měsíční analýza ROP SV prosinec 2010, Regionální rada regionu soudržnosti Severovýchod

Tabulka 4-8: Aktuální stav schválených projektů z ROP SV v Pardubickém kraji k 31. 12. 2010

Největší objem finančních prostředků byl dosud rozdělen (případně přislíben) na rozvoj dopravní infrastruktury v rámci 18 projektů. Díky těmto projektům dochází zejména k modernizaci silnic, výstavbě cyklostezek, opravě či výstavbě dopravních nádraží a terminálů. Na konci roku 2010 byla schválena také dotace 214 mil. Kč na modernizaci Letiště Pardubice. Dopravní infrastruktura je tak nejenom vnímána jako jeden z hlavních faktorů rozvoje regionu, ale je jí také věnována velká pozornost a je na ní vynakládán velký objem finančních prostředků.

Nejvíce projektů bylo schváleno v oblasti rozvoje měst a venkovských oblastí, tyto projekty jsou nejčastěji zaměřeny na výstavbu či modernizaci sportovních, kulturních a integračních center, dětských domovů či revitalizaci městské zeleně. Peníze z této oblasti tak působí zejména na měkké faktory regionálního rozvoje.

Obdobný počet schválených projektů i finančních prostředků je určen na rozvoj cestovního ruchu. Díky projektům v této oblasti dochází k modernizaci či výstavbě informačních center, center cestovního ruchu, ubytovacích zařízení, sportovních a kulturních atrakcí, muzeí, ale také k marketingové podpoře akcí a zajímavostí v kraji.

Ke konci roku 2010 bylo schváleno 9 projektů na rozvoj podnikatelského prostředí s celkovou dotací 147 mil. Kč. V porovnání s ostatními oblastmi se jedná jen o nepatrný zlomek získaných finančních prostředků. Většina z projektů byla zaměřena na revitalizaci brownfield.

4.3.3 Zhodnocení alokace finančních prostředků na projekty Pardubického kraje

Závěrem lze tedy konstatovat, že existují tři oblasti rozvojových projektů, do kterých je vynakládán největší objem finančních prostředků. Jedná se o projekty týkající se dopravní infrastruktury, měkkých faktorů a cestovního ruchu. Dopravní infrastruktura byla identifikována jako druhý nejvýznamnější faktor rozvoje Pardubického kraje a je jí také věnována velká pozornost a velké množství finančních prostředků. Ty jsou určeny zejména na projekty v oblasti výstavby a modernizace dopravní infrastruktury, zlepšení dopravní obslužnosti kraje či rozvoje kombinované dopravy. Pardubický kraj do budoucna počítá s dalšími významnými projekty v oblasti dopravy, které by měly mít značný dopad na rozvoj kraje. Jedná se například o splavnění Labe do Pardubic, výstavbu rychlostní silnice R35, modernizaci a rozšíření letiště Pardubice či vybudování multimodálního logistického centra.

Přestože se měkké faktory regionálního rozvoje a cestovní ruch umístily až v polovině pořadí významnosti faktorů rozvoje Pardubického kraje, je na projekty týkající se těchto faktorů věnován velký objem finančních prostředků, a to jak prostřednictvím grantových programů, tak i prostřednictvím evropských fondů. Největší pozornost je věnována projektům v oblasti sociálních věcí (podpora poskytování sociálních služeb, modernizace sociálních zařízení), kultury a sportu (budování a modernizace sportovních a kulturních center, podpora volnočasových aktivit), modernizace měst (parky, revitalizace městské zeleně) či v oblasti zdravotnictví (modernizace zdravotnických zařízení, protidrogová prevence). V rámci cestovního ruchu se jedná zejména o podporu budování a modernizace infrastruktury a podporu marketingu a propagace v této oblasti.

Do druhé skupiny faktorů, které je v rámci rozvojových projektů věnováno o něco méně finančních zdrojů, lze zařadit následující faktory: geografické a přírodní podmínky, podnikatelské prostředí, věda, výzkum a inovace, institucionální faktory.

Přestože byly geografické a přírodní podmínky identifikovány jako hlavní faktor rozvoje Pardubického kraje, objem finančních prostředků do této oblasti není tak velký. Důvodem je zejména fakt, že polohu regionu, vnímanou jako zásadní pro rozvoj regionu, nelze finančními pobídkami nijak ovlivnit. Proto finanční prostředky v této oblasti jsou věnovány zejména projektům na ochranu životního prostředí.

Faktory podnikatelské prostředí a věda, výzkum a inovace se v rámci pořadí významnosti faktorů umístily na třetí až čtvrté pozici, přesto jim v rámci kraje není věnován takový objem finančních prostředků jako u předchozích oblastí. Projekty v těchto oblastech jsou realizovány spíše soukromými investory a firmami, které využívají možnosti čerpání dotací z EU. Jen výjimečně se jedná o projekty realizované přímo Pardubickým krajem nebo příslušným městem. Většinou jde o velké projekty, které jsou svým významem v dané oblasti jedinečné, a vynaložené finanční prostředky tudíž spíše jednorázové. Nejčastěji se jedná o výstavbu průmyslových zón, příkladem může být vybudování Městské průmyslové zóny Pardubice, která byla financována z rozpočtu města Pardubic, státního rozpočtu a fondů EU, ale také průmyslové zóny v Chrudimi, Svitavách či Moravské Třebové, které byly také financovány z rozpočtů příslušných měst.

V oblasti institucionálních faktorů je objem vynaložených prostředků také menší, důvodem je fakt, že řada institucionálních faktorů má exogenní charakter. Projekty v této oblasti jsou směřovány zejména na zavádění informačních a komunikačních technologií v rámci regionálních a lokálních veřejných institucí, rozvoj informačních systémů či zkvalitňování a rozšiřování poskytovaných veřejných služeb.

Dalším faktorům rozvoje kraje, které byly posouzeny jako méně významné, je věnována také menší pozornost a menší množství finančních prostředků.

Závěr

Problematicke regionálního rozvoje se v posledních letech věnuje stále větší pozornost, k čemuž přispívá také význam regionální politiky nejen v České republice, ale zejména v Evropské unii. Regionální rozvoj je ovlivněn řadou faktorů, přičemž jejich nalezení a identifikace je základním předpokladem pro vytvoření efektivní regionální politiky.

Jedním z cílů bakalářské práce bylo vytipování faktorů regionálního rozvoje. První kapitola se tedy věnuje vymezení základních pojmů v oblasti regionálního rozvoje, nezbytných pro souvislé pochopení daného tématu. Druhá kapitola je již věnována samotným faktorům regionálního rozvoje. Jsou zde popsány a komparovány přístupy jednotlivých autorů k vymezení těchto rozvojových faktorů a navržen jednotný rámec faktorů, který byl využit i v následné analýze.

Dalším cílem práce bylo určit význam jednotlivých faktorů v rozvoji Pardubického kraje. Pro řešení tohoto problému byla využita Saatyho metoda párového srovnání. Sestavení Saatyho matice bylo podloženo řízenými rozhovory s pracovníky Krajského úřadu Pardubického kraje a městských úřadů obcí sídlících v Pardubickém kraji a studiem strategických a programových dokumentů kraje.

Z analýzy vyplynulo, že za nejvýznamnější faktor rozvoje Pardubického kraje jsou považovány geografické a přírodní podmínky, a to zejména poloha regionu. Z hlediska geografické polohy je pro kraj významná zejména vzdálenost od Prahy (přibližně 100 km) a možnost propojení silniční, železniční, letecké a vodní dopravy na území kraje. Právě dopravní infrastruktura je vnímána jako druhý nejvýznamnější faktor rozvoje Pardubického kraje, faktor podnikatelské prostředí a faktor věda, výzkum a inovace jako třetí až čtvrtý v pořadí významnosti. Ale také institucionální faktory, vzdělanost obyvatel, měkké faktory či cestovní ruch mají značný vliv na rozvoj Pardubického kraje. Naopak jako méně významné v rozvoji kraje byly identifikovány tyto faktory: technická infrastruktura, přímé zahraniční investice, demografická struktura obyvatel, odvětvová struktura hospodářství, migrace, organizační forma a velikost firem.

Posledním cílem práce bylo posoudit, zda jsou finanční prostředky v rámci rozvojových projektů investovány zejména na ty faktory, které významnou měrou determinují rozvoj Pardubického kraje. Ze zkoumání vyplývá, že velký objem finančních prostředků je určen

právě na projekty v oblasti dopravní infrastruktury. V té spatřuje Pardubický kraj velký potenciál budoucího rozvoje, který je však podmíněn dostavbou rychlostní silnice R35, splavněním Labe do Pardubic, modernizací a rozšířením letiště Pardubice či vybudováním multimodálního logistického centra. Pardubický kraj by se tak mohl stát významným logistickým uzlem vhodným pro výstavbu logistických center a překladišť, což by mělo pozitivní vliv na atraktivitu kraje pro domácí i zahraniční investory, zvýšení produktivity regionu, tvorbu nových pracovních míst, a tím i celkový rozvoj regionu.

Seznam použité literatury

- [1] ADAMČÍK, S. *Regionální politika a management regionů, obcí a měst*. Ostrava: VŠB-TUO, 2000. 133 s. ISBN 80-7078-837-2.
- [2] ADÁMEK, P., CSANK, P., ŽÍŽALOVÁ, P. *Regionální hospodářská konkurenceschopnost* [online]. Praha: BermanGroup – služby ekonomického rozvoje, s.r.o., 2006. 46 s. [cit. 2011-01-24]. Dostupné z WWW: <http://www.czechinvest.org/data/files/prirucka-verejna-sprava-208.pdf>.
- [3] BERAN, V., DLASK, P. *Management udržitelného rozvoje regionu, sídel a obcí*. Praha: Academia, 2005. 323 s. ISBN 80-200-12010-X.
- [4] FOTR, J., DĚDINA, J., HRŮZOVÁ, L. *Manažerské rozhodování*. 2. vyd. Praha: Ekopress, s.r.o., 2000. 231 s. ISBN 80-86119-20-3.
- [5] FOTR, J., ŠVECOVÁ, L. a kol. *Manažerské rozhodování: Postupy, metody a nástroje*. 2. vyd. Praha: Ekopress, s.r.o., 2010. 474 s. ISBN 978-80-86929-59-0.
- [6] HÁJEK, M., RITSCHELOVÁ, I. *Výdaje na ochranu životního prostředí - stimul pro regionální rozvoj*. Obec a finance [online]. 2004, IX, 4, [cit. 2011-02-21]. Dostupný z WWW: <http://denik.obce.cz/clanek.asp?id=6151696>.
- [7] HOUŠKA, M. *Vícekritériální rozhodování* [online]. SMEP, 2007 [cit. 2011-04-05]. Dostupný z WWW: http://etext.czu.cz/php/skripta/skriptum.php?titul_key=79.
- [8] KIRÁLOVÁ, A. *Vytváření organizací cestovního ruchu v turistických regionech* [online]. CzechTourism, 2005. 11 s. [cit. 2011-02-21]. Dostupné z WWW: <http://www.czechtourism.cz/files/regiony/destin/organizacecvregionech.pdf>.
- [9] LACINA, K. *Nástroje regionální politiky státu*. In Veřejná správa 2006 [online]. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2006 [cit. 2011-01-21]. Dostupné z WWW: http://dspace.upce.cz/bitstream/10195/35157/1/LacinaK_Nastroje%20regionalni_VS_2006.pdf.
- [10] LACINA, K. *Regionální rozvoj a veřejná správa*. Praha: Vysoká škola finanční a správní, 2007. 69 s. ISBN 978-80-86754-74-1.

- [11] MAIER, G., TODTLING, F. *Regionálna a urbanistická ekonomika 2: regionálny rozvoj a regionálna politika*. Praha: Elita, 1998. 313 s. ISBN 80-8044-049-2.
- [12] MARADA, M., KVĚTOŇ, V., VONDRÁČKOVÁ, P. *Železniční doprava jako faktor regionálního rozvoje*. [online]. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, 2006. 11 s. [cit. 2011-02-22]. Dostupný z WWW: http://www.geografiedopravy.cz/dwnl/zeleznicni_doprava_jako_faktor_reg_rozvoje.pdf.
- [13] MATOUŠKOVÁ, Z. a kol. *Regionální a municipální ekonomika*. Praha: Vysoká škola ekonomická, 2000. 156 s. ISBN 80-245-0052-3.
- [14] PONIKELSKÝ, P., KOŠTEJNOVÁ, Z. *Ekonomika municipalit a regionů* [online]. Vysoká škola regionálního rozvoje, 2007. 96 s. [cit. 2010-28-12]. Dostupné z WWW: <http://www.vsr.cz/reg/dokumenty/EMR-skripta-I-final.pdf>.
- [15] SKOKAN, K. *Evropská regionální politika v kontextu vstupu České republiky do Evropské unie*. Ostrava: Repronis, 2003. 114 s. ISBN 80-7329-023-5.
- [16] SKOKAN, K. *Konkurenceschopnost, inovace a klastry v regionálním rozvoji*. Ostrava: Repronis, 2004. 160 s. ISBN 80-7329-059-6.
- [17] SOUČEK, E., JEŽDÍK, V. *Předpoklady a východiska analýzy kraje (regionu)* [online]. Topregion.cz, 2004. [cit. 2010-12-26]. Dostupný z WWW: <http://topregion.cz/index.jsp?articleId=1640>.
- [18] STIMSON, R., STOUGH, R., ROBERTS, B. *Regional economic development: analysis and planning strategy*. 2nd ed. Berlin: Springer, 2006. 452 s. ISBN 3-540-34826-3.
- [19] SYNKOVÁ, L. *Dokumenty regionálního rozvoje krajů. Urbanismus a územní rozvoj* [online]. 2/2009, XII, 1, [cit. 2011-03-18]. Dostupný z WWW: http://www.uur.cz/images/publikace/uur/2009/2009-01-02/04_dokumenty.pdf.

- [20] WOKOUN, R. a kol. *Regionální rozvoj (Východiska regionálního rozvoje, regionální politika, teorie, strategie a programování)*. Praha: Linde Praha, 2008. 475 s. ISBN 978-80-7201-699-0.
- [21] GaREP, spol. s r. o. *Aktualizace Programu rozvoje Pardubického kraje 2012–2016 – analytická část*. 2010. 111 s.
- [22] Ministerstvo pro místní rozvoj. *Strategie regionálního rozvoje České republiky*. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj, 2006. 109 s.
- [23] Regionální koordinační skupina. *Strategie rozvoje Pardubického kraje*. 1999. 106 s.
- [24] Regionální rozvojová agentura Pardubického kraje, PROODOS poradenství pro obce. *Program rozvoje Pardubického kraje*. 2006. 218 s.
- [25] Zákon č. 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje, ve znění pozdějších předpisů.
- [26] Zákon č. 129/2000 Sb., o krajích (krajské zřízení), ve znění pozdějších předpisů.
- [27] Český statistický úřad. *Pardubický kraj* [online]. 2010 [cit. 2010-01-16]. Charakteristika Pardubického kraje. Dostupné z WWW: [http://www.czso.cz/x/redakce.nsf/i/charakteristika_pardubickeho_kraje_\(udaje_za_rok_2009\)](http://www.czso.cz/x/redakce.nsf/i/charakteristika_pardubickeho_kraje_(udaje_za_rok_2009)).
- [28] Český statistický úřad. *Pardubický kraj* [online]. 2010 [cit. 2010-11-06]. Města a obce. Dostupné z WWW: http://www.pardubice.czso.cz/x/redakce.nsf/i/mesta_a_obce.
- [29] Český statistický úřad. *Pardubický kraj* [online]. 2011 [cit. 2011-03-26]. Obyvatelstvo v Pardubickém kraji a jeho okresech v roce 2010. Dostupné z WWW: http://www.czso.cz/x/redakce.nsf/i/obyvatelstvo_v_pardubickem_kraji_a_jeho_okresech_v_roce_2010.
- [30] Český statistický úřad. *Pardubický kraj* [online]. 2010 [cit. 2010-11-06]. Základní tendence demografického, sociálního a ekonomického vývoje Pardubického kraje v roce 2009. Dostupné z WWW:

[http://www.pardubice.czso.cz/xe/redakce.nsf/i/ztk2010_pak.pdf/\\$File/ZTK2010_PA
K.pdf](http://www.pardubice.czso.cz/xe/redakce.nsf/i/ztk2010_pak.pdf/$File/ZTK2010_PA
K.pdf).

- [31] *Fondy Evropské unie* [online]. 2010 [cit. 2010-11-01]. Programy 2007–2013. Dostupné z WWW: <http://www.strukturalni-fondy.cz/Programy-2007-2013>.
- [32] *Fondy Evropské unie* [online]. 2010 [cit. 2010-11-01]. Regionální politika EU. Dostupné z WWW: <http://www.strukturalni-fondy.cz/Informace-o-fondech-EU/Regionalni-politika-EU>.
- [33] *Pardubický kraj* [online]. 2008 [cit. 2010-09-12]. O kraji. Dostupné z WWW: <http://www.pardubickykraj.cz/index.asp?thema=2613&category>.
- [34] *Pardubický kraj* [online]. 2011 [cit. 2011-04-20]. Rozpočet Pardubického kraje. Dostupné z WWW: <http://www.pardubickykraj.cz/article.asp?thema=3397&category=&themaRight=12>.
- [35] *Regionální rada NUTS 2 Severovýchod* [online]. 2011 [cit. 2011-04-20]. Měsíční analýza ROP SV 2010 prosinec 2010. Dostupné z WWW: <http://www.rada-severovychod.cz/file/1560>.
- [36] *Strategické a programové dokumenty regionálního rozvoje ČR* [online]. 2000 [cit. 2011-02-21]. Metodika tvorby Programu rozvoje kraje. Dostupné z WWW: <http://www.dhv.cz/regstrat/PRK/MetPRK/MetPRK.htm>.

Přílohy

Příloha č. 1 - Soustava cílů Strategie rozvoje Pardubického kraje

Problémový okruh 1: Životní prostředí

- Cíl Ž1: Zachovat a zlepšit rozmanitost přírody, kulturního rázu a ekologické stability krajiny (revitalizace krajiny).
- Cíl Ž2: Zlepšit kvalitu ovzduší, zachovat a zlepšit zdroje vod.
- Cíl Ž3: Omezit produkci odpadů a dosáhnout ekologického nakládání s odpady.
- Cíl Ž4: Snížit obsah škodlivých látek v prostředí, odstranit staré ekologické zátěže nebo zmírnit jejich vliv.
- Cíl Ž5: Zvýšit informovanost o stavu životního prostředí a možnostech řešení ekologických problémů.
- Cíl Ž6: Zvýšit ekologické vědomí.

Problémový okruh 2: Ekonomický potenciál

- Cíl E1: Stabilizovat a vytvořit předpoklady pro rozvoj stávajících průmyslových podniků.
- Cíl E2: Vytvořit předpoklady pro vznik a vstup nových podnikatelských subjektů do regionu.
- Cíl E3: Vytvářet rovné šance pro rozvoj jednotlivých částí kraje.
- Cíl E4: Využít potenciálu území pro rozvoj cestovního ruchu.

Problémový okruh 3: Technická vybavenost a obsluha území

- Cíl T1: Realizovat multimodální (tzn. silniční, železniční, vodní, letecká doprava) logistické centrum v Pardubicích k propojení různých dopravních cest a technologií.
- Cíl T2: Zlepšit dopravní podmínky silničního provozu pro zpřístupnění kraje a jeho vyšší prostupnost.
- Cíl T3: Zařadit letiště Pardubice mezi páteřní letiště ČR.
- Cíl T4: Splavnit Labe do Pardubic.
- Cíl T5: Zlepšit stav zásobování území kvalitní pitnou vodou a odkanalizování.
- Cíl T6: Zlepšit stav rozvodné elektrické sítě NN.
- Cíl T7: Vybudovat a zkvalitnit přenosové datové a informační sítě v rozsahu místní, regionální a nadregionální působnosti.
- Cíl T8: Zlepšení dopravní obslužnosti kraje.

Problémový okruh 4: Venkovský prostor a zemědělství

- Cíl V1: Stabilizovat život obyvatel venkova a obcí zlepšením ekonomik na venkově.
- Cíl V2: Rozvíjet zemědělství při zachování objemu rostlinné a živočišné produkce při respektování zásad ochrany životního prostředí a změnou skladby osevních ploch.
- Cíl V3: Využívat pozemků nižší bonity k extenzivnímu hospodaření, nezemědělskému, rekreačnímu a sportovnímu využití.
- Cíl V4: Podporovat drobné a střední podnikání s využitím stávajících kapacit, surovin a potenciálu území.
- Cíl V5: Obnova a rozvoj obcí a ochrana kulturního dědictví venkova.

Problémový okruh 5: Lidský potenciál

- Cíl L1: Zefektivnit síť škol v kraji a zlepšit konkurenceschopnost pracovní síly.
- Cíl L2: Zvýšit celoživotní sociální mobilitu a schopnost učení obyvatel.
- Cíl L3: Dotvořit územně a hierarchicky strukturovanou síť zdravotnických zařízení vč. mezikrajských vazeb s cílem zlepšit zdraví populace.
- Cíl L4: Rozšířit, zefektivnit sociální služby zejména terénní a poskytnout rovnocennou podporu státním i nestátním subjektům.
- Cíl L5: Vytvořit systém předcházení sociálně patologickým jevům.
- Cíl L6: Udržet nezaměstnanost v mezích sociální únosnosti.

Problémový okruh 6: Činitelé

- Cíl Č1: Zlepšit informace o kraji, včetně vnějších informací.
- Cíl Č2: Vytvořit informační servis kraje.
- Cíl Č3: Posilovat kulturní tvárnost a symboliku kraje a identifikaci obyvatel s krajem.
- Cíl Č4: Dobudovat integrovaný záchranný systém v rámci kraje.

Zdroj: Strategie rozvoje Pardubického kraje (1999, s. 19-106)

Příloha č. 2 – Prioritní oblasti, specifické cíle a opatření Pardubického kraje

Prioritní oblast	Specifický cíl	Opatření
Ekonomika	1. Růst kvality podmínek pro podnikání	1.1 Rozvoj podnikatelského zázemí, vyhledávání investorů, příprava rozvojových území a revitalizace podnikatelských aktivit ve venkovském prostoru a problémových mikroregionech
		1.2 Poradenské služby pro podnikatele
	2. Růst podílu výzkumu, nových technologií a inovací v ekonomice kraje v souladu s vývojem na trhu práce.	2.1 Podpora VaV a zavádění inovací v regionu
		2.2 Technologický rozvoj MSP
Technická vybavenost, dopravní přístupnost a obsluha území	1. Růst kvality dopravní sítě	1.1 Napojení kraje na nadřazenou silniční síť a modernizace silnic I. třídy
		1.2 Modernizace silnic II. a III. třídy a místních komunikací
		1.3 Zajištění lepší dopravní propustnosti hraničních přechodů do Polska
		1.4 Rozvoj železniční dopravy na území kraje
		1.5 Rozvoj veřejného mezinárodního letiště Pardubice
		1.6 Dokončení splavnění Labe do Pardubic v návaznosti na síť evropských vodních cest
	2. Růst kvality nákladní a osobní dopravní obsluhy území	2.1 Rozvoj kombinované dopravy na území kraje
		2.2 Optimalizace osobní dopravy na území kraje
	3. Modernizovat a posilovat technickou infrastrukturu kraje, měst a obcí	3.1 Rozvoj vodovodní a kanalizační sítě kraje
3.2 Rozvoj energetického systému kraje		
Lidské zdroje a kvalita života	1. Růst zaměstnanosti a zaměstnatelnosti obyvatelstva	1.1 Zvýšení adaptability a kvality pracovní síly
	2. Zvyšovat otevřenost a propustnost vzdělávacích systémů v kraji	2.1 Další rozvoj vzdělávací soustavy v Pardubickém kraji
		2.2 Rozvoj dalšího vzdělávání v rámci celoživotního vzdělávání
	3. Zlepšovat životní podmínky a kvalitu života obyvatel kraje	3.1 Rozvoj zdravotnických služeb, zdravotnické prevence a osvěty
		3.2 Zlepšení kvality poskytovaných sociálních služeb na území kraje
		3.3 Rozvoj specifické prevence sociálně patologických jevů
		3.4 Stimulace rozvoje bydlení

	4. Posilovat kulturní rozmanitost kraje a identifikaci obyvatel s krajem	4.1 Podpora kulturních a společenských aktivit a institucí včetně posílení partnerství veřejného a soukromého sektoru a udržení historických a kulturních tradic
	5. Podporovat volnočasové aktivity a sportovní vyžití obyvatelstva kraje	5.1 Rozvoj volnočasových aktivit
		5.2 Tvorba základních podmínek pro sportovní vyžití obyvatel kraje včetně podpory výkonnostního sportu a handicapovaných sportovců
Venkovský prostor a zemědělství	1. Stabilizovat tržně konkurenceschopné zemědělské podnikání	1.1. Zvýšení konkurenceschopnosti zemědělské prvovýroby s orientací na kvalitu zemědělské produkce
		1.2 Marketingové aktivity, certifikace kvality zemědělské a lesnické produkce a podpora regionálních potravinářských produktů
		1.3 Poradenský systém pro zemědělství a venkovský prostor
		1.4 Diverzifikace zemědělského podnikání do nezemědělských aktivit
	2. Chránit a rozvíjet dědictví venkova	2.1 Revitalizace venkovského prostoru
Životní prostředí	1. Zlepšovat kvalitu složek životního prostředí	1.1 Ochrana vodních zdrojů a revitalizace říčních systémů
		1.2 Snižování emisí a imisí ze středních a malých zdrojů znečišťování ovzduší
		1.3 Snižování hlukové zátěže obyvatel
	2. Snižovat produkci odpadů, zajišťovat neškodné nakládání s odpady a odstraňovat škodlivé látky ze životního prostředí	2.1 Zavádění principů "čistší produkce," omezení produkce odpadů, separace, využívání a recyklace odpadů a omezení skládkování
		2.2 Řešení problematiky starých ekologických zátěží životního prostředí včetně skládek
		3. Chránit a revitalizovat krajinu
	4. Zvyšovat ekologické vědomí a odpovědnost obyvatel	4.1 Realizace environmentální výchovy, vzdělávání a osvěty (EVVO) obyvatel, rozvoj informačních systémů o ŽP a podpora zavádění environmentálních manažerských systémů
	5. Účinně monitorovat stav vybraných složek životního prostředí	5.1 Pravidelný monitoring stavu ŽP
Cestovní ruch	1. Vytvářet vhodné podmínky pro rozvoj cestovního ruchu	1.1 Rozvoj infrastruktury cestovního ruchu
		1.2 Budování informačního systému CR v rámci kraje a turistického regionu Východní Čechy
		1.3 Propagace a marketing CR
		1.4 Standardizace služeb cestovního ruchu

		1.5 Tvorba nových produktů CR v Pardubickém kraji a turistickém regionu Východní Čechy
		1.6 Rozvoj partnerství veřejného a soukromého sektoru (PPP) v oblasti cestovního ruchu včetně rozvoje přeshraniční spolupráce
		1.7 Ochrana kulturně-historického potenciálu kraje a jeho využití z hlediska cestovního ruchu
Činitelé	1. Zajišťovat rozvoj informační společnosti	1.1 Rozvoj informačních systémů a komunikační infrastruktury na území Pardubického kraje a podpora zavádění ICT
	2. Posilovat systém plánování a rozhodování v kraji	2.1 Další prohlubování systémů plánování a rozhodování v kraji
		2.2 Vytvoření fungujícího systému regionálních statistik a informací
	3. Rozvíjet partnerské vztahy v rámci ČR i v zahraničí	3.1 Posílení budování a rozvíjení partnerských vztahů subjektů se sídlem v Pardubickém kraji
4. Zajišťovat efektivní a adekvátní ochranu obyvatel kraje	4.1 Rozvoj krizového řízení na území kraje	
Počet prioritních oblastí	Počet specifických cílů	Počet opatření
7	22	49

Zdroj: Program rozvoje Pardubického kraje (2006, s. 78-80)

Příloha č. 3 – Rozpis rozpočtu grantů Pardubického kraje v letech 2006–2010

v tis. Kč

Název	2006	2007	2008	2009	2010
Granty	800	800	800	800	620
Kancelář hejtmana	800	800	800	800	620
Grantový program pro vzdělávání, výchovu a osvětu	1800	1800	1800	1800	1400
Grantový program péče o ŽP	200	200	200	200	140
Grantový program pro začínající včelaře	0	0	600	600	480
Životní prostředí	2000	2000	2600	2600	2020
Sport a volnočasové aktivity - investice	7700	7700	7700	7700	6000
Sport a volnočasové aktivity - neinvestice	3050	3050	3050	3050	2360
Školství, mládež a sport	10750	10750	10750	10750	8360
Granty progr.2 - obč. sdružení	0	0	0	2852	0
Granty progr.2 - církev	0	0	0	330	0
Granty progr.3 - o.p.s.	0	0	0	170	0
Granty progr.3 - obč. sdružení	0	0	0	465	0
Granty progr.4 - obč. sdružení	0	0	0	370	0
Granty OSV (u 08 a 09 jen granty)	7000	17000	17000	12813	17000
Sociální věci	7000	17000	17000	17000	17000
Granty na podporu kulturních aktivit v Pk	3000	2500	2500	2500	1910
Granty na podporu muzejnictví v Pk	1000	1000	1500	1500	1000
Granty na podporu knihoven (internetizace)	1000	1000	0	0	300
Granty na podporu památkové péče	3000	3500	3500	3500	3000
Granty dle Koncepce podpora památkové péče	0	0	500	500	0
Kultura a památková péče	8000	8000	8000	8000	6210
Tvorba produktů cestovního ruchu	950	100	0	0	0
Propagační materiály	500	100	0	0	0
Podpora činnosti TIC	0	1300	0	0	0
Podpora úz. plán. činnosti obcí Pk	2500	2500	3800	3800	3500
Podpora budování infrastruktury pro CR	4000	3950	4000	4000	3000
Podpora a realizace rozvojových projektů obcí problémových mikroregionů	2200	2200	2200	2200	2200
Podpora realizace marketingových aktivit v oblasti cestovního ruchu	0	0	150	150	0
Strategický rozvoj	10150	10150	10150	10150	8700
Granty - prevence před drogami	1500	1500	1500	0	1300
Granty - prevence před drogami - fyzické osoby	0	0	0	15	0
Granty - prevence před drogami - občanská sdružení	0	0	0	1350	0
Granty - prevence před drogami - církve a náboženské spol.	0	0	0	5	0
Granty - prevence před drogami - obce	0	0	0	50	0
Granty - prevence před drogami - ostatní PO	0	0	0	80	0
Zdravý životní styl	500	500	500	600	300
Rekondiční aktivity	100	100	100	100	110
Zdravotnictví	2100	2100	2100	2200	1710
CELKEM	40 800	50 800	51 400	51 500	44 620

Zdroj: Rozpočty Pardubického kraje 2006–2010, Krajský úřad Pardubického kraje